

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Filippa Pålsson

Hemliga tvångsmedel

Utökad tillämpning av hemliga tvångsmedel
- vägen ut ur tystnadskulturen?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Tova Bennet
Termin för examen: Period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Metod och Material	7
1.4 Forskningsläge	11
1.5 Teoretiska utgångspunkter	13
1.6 Avgränsning	14
1.7 Disposition	15
2 BEGREPP OCH PRINCIPER	17
2.1 Personlig integritet	17
2.2 Effektivitet	21
2.3 Tystnadskultur	23
2.4 Vägledande principer	27
2.4.1 Ändamålsprincipen	27
2.4.2 Behovsprincipen	28
2.4.3 Proportionalitetsprincipen	28
2.5 Rättssäkerhet	29
3 GÄLLANDE RÄTT	33
3.1 Straffprocessuella tvångsmedel	33
3.2 Hemliga tvångsmedel	34
3.2.1 En historisk återblick	34
3.2.2 Vad innebär hemliga tvångsmedel?	36
3.2.3 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation	38
3.2.4 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	39

3.3 Brottskatalogen	41
3.3.1 Historisk återblick	41
3.3.2 1952 års tvångsmedelslag	42
3.3.3 2008 års utredningslag	43
3.3.4 Införandet av brottskatalogen i RB	45
3.4 Balansen mellan personlig integritet och effektivitet i förarbeten	47
3.4.1 Nyttan	48
3.4.2 Behov och effektivitet	50
3.4.3 Personlig integritet	51
3.5 Rättssäkerhetsgarantier	52
4 DET NYA FÖRSLAGET	56
4.1 Den kriminalpolitiska kontexten	56
4.2 Förslaget om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att bryta tystnadskulturen	58
4.2.1 Övergrepp i rättssak	59
4.3 Förväntningar på kommande utredning	61
5 ANALYS	63
5.2 Balansen mellan integritet och effektivitet	64
5.3 Rättssäkerheten	66
5.4 Jämförelse av dagens brottskatalog och förslaget	67
5.5 Sammanfattande slutsatser	69
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	72
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	79

Summary

Covert coercive measures include, among other, covert surveillance and eavesdropping of electronic communications, CCTV, room tapping, and data interception. Coercive measures are regulated in the Code of Judicial Procedure and used by law enforcement agencies to facilitate their investigative work.

In the autumn of 2019, the Swedish government presented a 34-point program with measures to curb gang crime. One of the proposals is to expand the possibilities for criminal investigation authorities to use secret coercive measures to overcome the code of silence that prevails in criminal gangs. The code of silence means that witnesses and victims of crime often do not dare to testify or report crimes, which makes crimes difficult to investigate. To counteract the problem the Swedish government proposed that more crimes be included in the so-called Crime Catalog, which can be used for covert eavesdropping and secret surveillance of electronic communications. The Crime Catalog makes it possible to use covert coercive measures on certain crimes that do not meet the requirements of the Code of Judicial Procedure, as they are considered too subversive or difficult to investigate that covert coercive measures in these cases are an important tool in law enforcement.

The aim of this thesis is to analyze the proposal as laid out by the Swedish government and further investigate whether an increase in covert coercive measures is justifiable; given the potential damage to the right to privacy that such measures might entail. These initial questions will be investigated with the help of the legal dogmatic method.

Covert coercive measures have been used for a long time and the area is constantly changing. Regulatory changes are often complex due to a conflict of interests between improving law enforcement and issues concerning right to privacy. The starting point of the thesis is therefore this conflict of interests, but also in the legal security aspects and principles that exist in the research space.

After an examination of the current law in the field and a comparison with the new proposal, the thesis finds that the proposal presented by the Swedish government is reasonable based on the balances of interests made by previous legislation.

Sammanfattning

Hemliga tvångsmedel innefattar bland annat hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning samt hemlig dataavläsning. Tvångsmedlen regleras främst i rättegångsbalken och används av brottsbekämpande myndigheter för att underlätta deras utredningsarbete.

Hösten 2019 presenterade regeringen ett 34-punktsprogram med åtgärder för att stävja gängkriminaliteten som man anser växt sig större. Ett av förslagen är att utvidga möjligheterna för brottsutredande myndigheter att använda hemliga tvångsmedel för att få bukt på den tystnadskultur som råder inom kriminella gäng. Tystnadskulturen medför att vittnen och brottsoffer många gånger inte vågar vittna eller anmäla brott vilket gör att brott blir svåra att utreda. För att komma underfund med detta problem föreslår regeringen nu att fler brott ska ingå i den så kallade brottskatalogen som kan användas vid hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Brottskatalogen gör det möjligt att använda hemliga tvångsmedel på vissa brott som inte når upp till rättegångsbalkens ställda krav, eftersom de anses vara så pass samhällsfarliga eller svårutredda att hemliga tvångsmedel i dessa fall är ett viktigt verktyg i brottsbekämpningen.

Syftet med denna uppsats är att undersöka regeringens nya förslag, och se om en utökning av hemliga tvångsmedel ger tillräckligt med positiv effekt för att den enskilde individen ska behöva tolerera inskränkning inom den personliga integriteten. Med hjälp av rättsdogmatiken kommer de initialt ställda frågorna att utredas.

Hemliga tvångsmedel har använts under lång tid och är ett område som ständigt är i förändring. Regleringen på området är inte alltid självklar då en utvidgning av användningen på området som innebär en effektivare brottsbekämpning sätter ett annat viktigt intresse på spel, det vill säga den personliga integriteten. Uppsatsens utgångspunkt kommer därför tas i dessa intressen, men också i de rättssäkerhetsaspekter och principer som finns på området.

Efter en undersökning av dagens gällande rätt på området och en jämförelse med det nya förslaget landar uppsatsen i att förslaget nödvändigtvis inte ändrar balansen mellan personlig integritet och effektivitet, och därmed kan anses rimligt utifrån de intresseavvägningar som tidigare lagstiftning gjort.

Förord

Med dessa ord avslutar jag min tid som juriststudent vid Lunds universitet. Det har varit några fantastiska år med roliga minnen som jag alltid kommer bära med mig.

Jag vill tacka min familj för ovärderlig support under alla dessa år. Ni är bäst och det vet ni! Tack också Tova Bennet för ypperlig handledning under hela våren. Dina tips och råd har varit väldigt värdefulla.

Det största tacket vill jag rikta till Madeleine Pieplow, Isabelle Andersson, Sara Boström och Olivia Melin. Tack för att jag fick gå igenom juristprogrammet tillsammans med er, och skapa minnen för livet. Utan er vet jag inte hur jag hade tagit mig igenom juristprogrammet. Ni har varit mina stöttepelare i alla lägen och jag är så glad och tacksam över att jag träffade er. Vilken resa vi har gjort tillsammans!

Tack för allt Lund, nu väntar nya äventyr!

Lund, juni 2021
Filippa Pålsson

Förkortningar

Art.	Artikel
Bet.	Betänkande
BrB	Brottsbalk (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
Dir.	Kommittédirektiv
Ds.	Departementsserien
Europakonventionen	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
Mot.	Motion
NE	Nationalencyklopedin
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
RIR	Riksrevisionen
Rskr.	Riksdagsskrivelse
Skr.	Skrivelse
SOU	Statens offentliga utredning
1952 års tvångsmedelslag	Lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål
2008 års utredningslag	Lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Straffprocessuella tvångsmedel är tvångsåtgärder som riktar sig mot person eller egendom. Hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning är exempel på olika hemliga tvångsmedel som intar en särställning bland de straffprocessuella tvångsmedlen. De används utan den berördes vetskap och i syfte att på ett effektivt sätt kunna föregripa och utreda brottslighet. Samtidigt är det ett utav samhällets mest ingripande åtgärder mot en enskild individ, då det innebär ett intrång i en persons privata sfär.¹

Regeringen vill nu utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att få bukt på den gängkriminalitet som de anser har växt sig större. Teknikens utveckling har lett till att gängkriminaliteten fått en bredare geografisk spridning och att det finns nya möjligheter och förutsättningar att planera och begå brott.² Förslaget ingår i regeringens 34-punktsprogram som innehåller åtgärder för att minska gängkriminaliteten.³

Fokus för denna uppsats ligger i ett förslag som presenterats i ett kommittédirektiv som handlar om att utöka möjligheterna att använda hemlig avlyssning och hemlig övervakning för att kunna bryta den så kallade tystnadskultur som råder inom kriminella gäng.⁴ Kriminella gäng använder sig ofta av egna regler och principer där tystnadskulturen är en av dem. Enligt Brottsförebyggande rådet, Brå, är det en princip som dels innebär att

---

¹ Lindberg (2013), s. 15 och Lindberg (2018), s. 486.

² Myndighetsgemensam lägesbild (2019), s. 1 och Justitiedepartementet (2020).

³ Justitiedepartementet (2020).

⁴ Dir. 2020:104, s. 7–8.

kriminella personer håller tyst inför de brottsbekämpande myndigheterna⁵ och inte är behjälpliga vid brottsutredningar, dels tystar vittnen och brottsoffer från att berätta vad de sett eller hört, vilket innebär att vissa brott blir mer svåra att utreda än andra.⁶ Definitionen av tystnadskultur som Brå använder sig av är också den som uppsatsen utgår från. Problematiken med denna kultur vill regeringen nu få bukt med genom det nya förslaget som innebär att fler brott ska ingå i brottskatalogen för hemliga tvångsmedel. En katalog som bland annat innehåller brott som inte uppfyller straffminimum på två års fängelse, och därmed kravet i rättegångsbalken, RB, för att få använda hemliga tvångsmedel, men som anses särskilt svårutredda eller samhällsfarliga, och i och med det kan bli föremål för hemliga tvångsmedel. Regeringen har, när förslaget presenterades uttryckt att en utvidgning av tvångsmedelsanvändningen kan vara ett viktigt verktyg för att bryta tystnadskulturen. Med det menar de inte att gängen ska bli mer öppna, utan ett sätt att kunna utreda brott som idag är svåra att utreda på grund av tystnadskulturen.⁷ Brott som regeringen anser förstärker denna kultur och som ska ingå i brottskatalogen är framförallt mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak samt utpressning.⁸

Hemliga tvångsmedel har använts i Sverige under lång tid och det är ett område där lagstiftningen många gånger har ändrats. Vid införande av nya tvångsmedel eller ändring av befintliga lagar förs alltid en diskussion kring olika intressen och principer. Utifrån tidigare utredningar är det inte helt okomplicerade diskussioner som förs på området. Ena sidan vill utvidga möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för intresset en effektivare brottsbekämpning, medan det å andra sidan finns ett annat intresse som rör den personliga integriteten som är grundlagsreglerad och inte kan sättas på

---

⁵ RIR 2016:2, s. 7: brottsbekämpande myndigheterna består av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten.

⁶ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 92–93.

⁷ Justitiedepartementet (2020).

⁸ Dir. 2020:104, s. 7.

spel hur som helst.⁹ Det är därför av intresse att kritiskt granska regeringens förslag om att utvidga möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att undersöka regeringens nya förslag om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att bryta tystnadskulturen som råder inom kriminella gäng, genom att fler brott, så som mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak samt utpressning ska ingå i den så kallade brottskatalogen för hemliga tvångsmedel. Undersökningen utgår från intressena effektivitet och personlig integritet, det vill säga att undersöka om förslaget ger tillräckligt med positiv effekt för att den enskilde individen ska behöva tolerera inskränkning inom den personliga integriteten. Till detta hör även att identifiera hur dagens lagstiftning på området förhåller sig, dels till den personliga integriteten, dels rättssäkerheten och de principer som måste beaktas vid användningen av hemliga tvångsmedel.

För att kunna uppnå syftet med uppsatsen kommer följande frågeställningar att besvaras:

- *Vilka ändringar innebär förslaget att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att komma åt tystnadskulturen?*
- *Ändrar förslaget balansen mellan personlig integritet och effektivitet?*

1.3 Metod och Material

Vid upprättandet av en rättsvetenskaplig studie finns det olika metoder att välja mellan. Den metod man väljer att använda sig av beror på uppgiften och vad man vill åstadkomma.¹⁰

---

⁹ Dir. 2020:104, s. 1.

¹⁰ Sandgren (2018), s. 48.

Syftet med denna uppsats är att undersöka förslaget om brottsbekämpande myndigheter kan komma åt tystnadskulturen genom att få större möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. Utgångspunkten är personlig integritet kontra effektivitet, men rättssäkerheten och de vägledande principerna kommer också spela en viktig roll i analysen. I analysen har jag valt en intern ram där jag kommer analysera förslaget utifrån hur gällande rätt ser ut och undersöka om förslaget passar in eller inte. En redogörelse för hur dagens gällande rätt om hemliga tvångsmedel ser ut och hur det har utvecklats är därför relevant för att kunna besvara frågeställningarna och därmed relevant för uppsatsen. Av den anledningen kommer den rättsdogmatiska metoden därför lämpa sig bäst för detta arbete.

I den rättsdogmatiska metoden spelar analys med hjälp av förarbeten, lagtext, praxis och doktrin en viktig roll.¹¹ Det handlar om, att med hjälp av dessa rättskällor beskriva gällande rätt och utifrån det tolka och fastställa den, samt att systematisera i form av regler och principer.¹² Metoden kan också användas för att titta på problemet med rättsläget, alternativt föreslå förändringar utifrån slutsatserna man kunnat dra om gällande rätt.¹³

Förslaget som behandlas i uppsatsen är inte en del av nu gällande rätt utan ett förslag som formulerats i ett kommittédirektiv, vilket betyder att det kommer komma en mer omfattande utredning av förslaget i april 2022.¹⁴ För att kunna se om förslaget passar in är det av vikt att redogöra för gällande rätt på området. För att kunna besvara frågeställningarna är det därför av betydelse att se hur lagstiftaren tidigare motiverat lagändringar på området för hemliga tvångsmedel, vilka avvägningar man gjort mellan intressena samt titta på hur man förhållit sig till principer och rättssäkerheten. När gällande rätt sedan

---

¹¹ Kleineman (2018), s. 21.

¹² Sandgren, s. 48–49.

¹³ Kleineman (2018), s. 24 och 40–41.

¹⁴ Dir. 2020:104, s. 16.

analyseras och frågeställningarna ska besvaras kommer det göras kritiskt, genom att se på effektiviteten kontra den personliga integriteten.

Det finns olika lagar som reglerar hemliga tvångsmedel.¹⁵ En lag som är av central betydelse är RB, som bland annat reglerar hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och är av intresse för denna uppsats. Regeringsformen, RF, och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Europakonventionen är av betydelse när det handlar om medborgares fri- och rättigheter samt den personliga integriteten.

Till dessa lagar finns juridisk doktrin som kommer användas vid framställningen. Framförallt kommer Gunnel Lindbergs bok *Straffprocessuella tvångsmedel - när och hur får de användas?* ge god vägledning. Även Per Olof Ekelöfs bok *Rättegång – tredje häftet* samt Gösta Westerlunds bok *Straffprocessuella tvångsmedel* kommer vara av betydelse, särskilt när dem vägledande principerna presenteras. Den juridiska doktrinen är en del av den svenska rättskällehierarkin och således av vikt vid användningen av den rättsdogmatiska metoden.¹⁶ Texterna som valt att användas är ofta citerade inom forskningsfältet.

Utöver dessa källor kommer förarbeten också spela en viktig roll vid författandet av denna uppsats. Hemliga tvångsmedel har använts under lång tid och det finns därmed också en hel del utredningar där ämnets viktiga delar diskuteras, bland annat de viktiga intresseavvägningarna, hur lagändringar motiverats, samt brottskatalogens utveckling. Därför har jag valt att i stor utsträckning förlita mig på offentligt tryck när det kommer till dessa delar.

---

¹⁵ Exempelvis, Lag (2020:62) om hemlig dataavläsning, lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

¹⁶ Kleineman (2018), s. 21.

Huvudsakligen används SOU 2012:44 *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott* vid redogörelsen kring hemliga tvångsmedel. Även i avsnitten som rör den personliga integriteten och effektiviteten är ovan nämnda utredning av betydelse, samt SOU 2016:41 *Hur står det till med den personliga integriteten? – en kartläggning av Integritetskommittén*. Vidare när det handlar om rättssäkerheten kommer SOU 2018:61 *Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel* samt SOU 2017:89 *Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet* vara av central betydelse. När brottskatalogen förklaras är det främst prop. 2007/08:163 *Åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, m.m* och SOU 2012:44 som blir vägledande. Detta är således nödvändigt material för att uppnå syftet med uppsatsen och den interna ram för analysen som har valts.

Den rättsdogmatiska metoden svarar på frågor om gällande rätt med hjälp av hänvisningar till de källor som behandlar frågeställningarna. Praxis som behandlar hemliga tvångsmedel är väldigt begränsad, särskilt svensk praxis, och jag har inte kunnat hitta någon som har varit relevant och som kan bidra med svar på mina frågeställningar. Av den anledningen kommer det endast hänvisas till en dom från Europadomstolen i uppsatsen, som slog fast att hemliga tvångsmedel får användas enligt art. 8.2 Europakonventionen när det är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet.¹⁷

Som framgår ovan kommer mycket vikt läggas vid offentligt tryck. Grunden för en SOU och proposition är att de har en kriminalpolitisk vinkel, eller ett visst perspektiv som regeringen har i behandlingen av en viss fråga. Det innebär inte nödvändigtvis att det är samma utgångspunkt som ligger till grund för min uppsats. Vidare antar jag inte heller att det som står i dessa SOU:er samt propositioner är en verklighet, utan en kriminalpolitisk vinklad verklighetsbeskrivning. Jag låter därmed inte förarbetena stå ensamma för verklighetsbeskrivningen utan kompletterar dessa med andra källor.

---

¹⁷ Klass and others v. Germany, no. 5029/71, ECHR 1978.

1.4 Forskningsläge

Hemliga tvångsmedel är ett område som ständigt är i förändring. Nya lagar tillkommer, ändring av befintliga lagar sker och utredningar om hemliga tvångsmedel och rättssäkerhetsgarantier görs.¹⁸ Personlig integritet är en fråga som ofta förekommer när hemliga tvångsmedel tas upp, och under åren har lagstiftaren vidtagit åtgärder för att stärka detta intresse.¹⁹ Det finns med andra ord otalig forskning på området om hemliga tvångsmedel.

Hemliga tvångsmedel har diskuterats i olika verk genom åren, och det finns en hel del artiklar skrivna av både jurister och professorer samt debattörer som belyser ämnet och diskuterar intressena som står mot varandra. Bland dessa kan nämnas, Anne Ramberg, f.d. generalsekreterare i det svenska advokatsamfundet, som i en artikel diskuterat frågan om rättssäkerhet och integritet utifrån ett advokatperspektiv, där hon berör problematiken med hemliga tvångsmedel. I det stora hela menar hon att kvaliteten i lagstiftningen måste höjas och att rättssäkerhetsgarantierna stärkas. Enligt henne finns det en risk att grundläggande rättigheter kommer kränkas om brottsbekämpningsintresset tillåts väga för tungt. Effektiviteten kan dock komma att bli hög enligt henne.²⁰

Andra rättsvetenskapliga texter som också diskuterar hemliga tvångsmedel är bland annat Gunnel Lindberg, f.d. överåklagare, som framhåller att utökningen av tvångsmedel har ökat markant samtidigt som det saknas grundläggande fakta om användningen av tvångsmedel. Hon menar att

---

¹⁸ Exempelvis: Lag (2020:62) om hemlig dataavläsning, SOU 2018:61, prop. 2013/14:237.

¹⁹ Offentliga ombud ska medverka (26 kap. 28 § RB), skyldighet att underrätta berörda personer som blir föremål för hemliga tvångsmedel (27 kap. 31 § RB), Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar tillsyn enligt lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet.

²⁰ Ramberg (2007), s. 167–170.

lagstiftningen på området måste ses över oftare.²¹ Sten Heckscher, f.d domare, rikspolischef, justitieråd m.m., har också i en artikel redogjort för sina åsikter om hemliga tvångsmedel. Han menar att behovet av hemliga tvångsmedel inte kommer minska inom överskådlig tid, och framhäver att det finns rättssäkerhetsgarantier som skyddar den personliga integriteten.²²

Tillgängligt forskningsmaterial på området hemliga tvångsmedel som används specifikt för att bryta tystnadskulturen är av vad jag har kunnat finna i princip obefintlig. Det finns dock en motion till riksdagen från 2016 som lyfter att brotten övergrepp i rättsak och mened är två allvarliga brott som vanligtvis förekommer inom gängkriminalitet, men som inte kan bli föremål för hemliga tvångsmedel då de inte når upp till de ställda kraven. Vidare belyser motionen att det finns ett integritetsintresse att ta hänsyn till, men att hemliga tvångsmedel kan vara av avgörande betydelse för att klara upp brott och att det därför bör utredas om det ändå kan vara motiverat att ändra lagen.²³ Det genomfördes dock aldrig någon utredning på området. Petra Lundh, riksåklagare, har i Tidskriften Advokaten, angett sin syn på 34-punktsprogrammet och påpekat att tystnadskulturen behöver brytas och välkomnar därmed nya verktyg.²⁴

Den svenska regeringen uttryckte under 2019 att de har för avsikt att införa en rad olika åtgärder för att få bukt på gängkriminaliteten. Under hösten 2019 presenterades ett 34-punktsprogram med olika åtgärder, och i oktober 2020 beslutades det att en särskild utredare ska se över delar av regleringen kring hemliga tvångsmedel och då bland annat om brottskatalogen ska utökas med fler brott som är kopplade till tystnadskulturen.²⁵

---

²¹ Lindberg (2007), s. 52–53.

²² Heckscher och Löfgren (2012), s. 585–586.

²³ Mot. 2016/17:396, s. 1–2.

²⁴ Lundh (2019).

²⁵ Dir. 2020:104, s. 1.

Angående det nya förslaget som denna uppsats ämnar analysera finns det inget skrivet om, men det är något som jag finner intressant och värt att uppmärksamma. Denna uppsats blir därför mitt bidrag till debatten och frågan om användandet av hemliga tvångsmedel bör utvidgas på grund av den rådande tystnadskulturen.

1.5 Teoretiska utgångspunkter

Jag kommer ha en intern utgångspunkt för analysen, vilket innebär att jag inte kommer titta på rätten utifrån någon annan förståelse för integritet och rättssäkerhet än det man hittar i rättskällorna. Det vill säga, se om regeringens nya förslag avviker för mycket från de grunderna som finns för den rättsliga regleringen kring hemliga tvångsmedel.

Grunderna för min analys utgår från att det finns en intressekonflikt mellan personlig integritet och effektivitet, men också intressanta rättssäkerhetsaspekter. Vid definitionen av begreppen personlig integritet och effektivitet kommer jag utgå från samma definition som i förarbetena. Med personlig integritet ska förstås den enskildes rätt till en rimlig, fredad, privat zon. Den enskilde ska med andra ord ha rätt till privata tankar och förtrolig kommunikation med andra, samt en möjlighet att själv kunna avgöra vem som ska få ta del av uppgifter som rör denne.²⁶ Effektivitet är ett begrepp som betyder olika beroende på sammanhanget, men ska i denna uppsats förstås som, hur effektivt ett hemligt tvångsmedel bedöms vara för att nå upp till ett visst önskat resultat.²⁷ Rättssäkerheten är också ett begrepp utan någon vedertagen definition, men kommer i uppsatsen handla om förtroendet för staten att skydda medborgarna, genom att tillämpa regler som präglas av förutsebarhet.²⁸ Dessa tre begrepp diskuteras mer ingående i

---

²⁶ SOU 2016:41, s. 39 och Prop. 2019/20:64, s. 84.

²⁷ Prop. 2013/14:237, s. 61.

²⁸ Definitionen från SOU 2018:61, s. 78 och 115–116 och från debattartikeln från Dagens juridik (2021) kommer användas.

kapitel två som handlar om begrepp och principer, där uppsatsens viktiga delar ramas in och ger en bättre förståelse för vidare läsning.

Andra utgångspunkter som också kommer vara intressanta för uppsatsen är de vägledande principerna ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprincipen som ska beaktas både vid lagstiftning och användning av hemliga tvångsmedel. Dessa är en del av gällande rätt men utgör också en ram för den rättsliga användningen av hemliga tvångsmedel. En redogörelse kring dessa finns också i kapitel två.

1.6 Avgränsning

Som nämnts inledningsvis har regeringen lagt fram ett förslag med 34 åtgärder för att få bukt på gängkriminaliteten. Fokus för denna uppsats ligger på åtgärden som handlar om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel, detta då det är intressant och ett högst aktuellt ämne. Åtgärden om hemliga tvångsmedel innehåller tio olika uppdrag som riktar in sig på olika områden. Jag har avgränsat uppsatsen till att fokusera på uppdraget som handlar om att utöka brottskatalogen för hemliga tvångsmedel med fler brott, och då brott som kan kopplas samman med tystnadskulturen. Övriga åtgärder och uppdrag kommer därmed lämnas utanför. Varför valet hamnade på just det uppdraget är för att tystnadskulturen är ett intressant fenomen som det inte finns allt för mycket skrivet om. Det verkar ha varit och ännu mer blivit en norm inom kriminella gäng som mer eller mindre alla vet om, men som verkar vara svår att nå. Det är därför intressant att undersöka om det finns åtgärder som gör att man kommer åt denna kultur, och då särskilt intressant att se om hemliga tvångsmedel är en av dem. Vidare kommer jag utgå från regeringens beskrivning av behovet av åtgärder, det vill säga inte själv utreda vilka åtgärder som behövs.

I och med att uppsatsen är avgränsad till ett av uppdragen, om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att komma åt tystnadskulturen, kommer det bara vara aktuellt att titta på hemlig avlyssning

och övervakning av elektronisk kommunikation, eftersom det är dessa åtgärder förslaget gäller. Övriga hemliga tvångsmedel kommer därför inte behandlas här. Det innebär också att rättegångsbalken är den lag som kommer stå i centrum, eftersom det är där reglerna om dessa tvångsmedel behandlas. Då brottskatalogen inte alltid reglerats i RB kommer lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, 1952 års tvångsmedelslag, och lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, 2008 års utredningslag också ha en central roll vid redogörelsen kring denna.

De grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. RF skyddar personer från den offentliga makten. Enligt 2 kap. 6 § RF, skyddas den personliga integriteten både mot kroppsvisitation och avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Den fysiska integriteten är inte av relevans för syftet med uppsatsen och kommer därmed inte beröras.

I svensk rätt finns det möjlighet att använda hemliga tvångsmedel både i brottsutredande och brottsförebyggande syfte. Eftersom förslaget som undersöks handlar om att underlätta för myndigheters utredningsarbete kommer uppsatsen bara behandla hemliga tvångsmedel i brottsutredande syfte och lämna brottsförebyggande utanför.

1.7 Disposition

Uppsatsen kommer delas in i tre delar. En deskriptiv del där fakta om gällande rätt kommer redogöras för, en analyserande del där frågeställningarna kommer besvaras och till sist en sammanfattande del.

Uppsatsen inleds med allmän information som rör uppsatsen samt tillvägagångssättet. Kapitel två handlar om viktiga begrepp och principer som har betydelse för uppsatsen och som utgör grunden för analysen. Hemliga tvångsmedel kommer beskrivas översiktligt, begreppen personlig integritet, effektivitet och rättssäkerhet kommer förklaras och definieras så som det ska

tolkas i uppsatsen. Vidare kommer de vägledande principerna ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprincipen att förklaras.

Eftersom uppsatsen behandlar hemliga tvångsmedel kommer kapitel tre vara en informationsdel som tydliggör detta område och beskriver och utvecklar gällande rätt. Det görs genom att gå in i förarbeten och titta på hur hemliga tvångsmedel har motiverats och vad man gör för att skapa en balans mellan personlig integritet och effektivitet, som kan anses rättssäker. Vidare kommer kapitlet också behandla dagens brottskatalog, varför den kom till, syftet med den och varför lagstiftaren valt att just de brotten ska särbehandlas.

Vidare i kapitel fyra kommer regeringens förslag att följas upp och hur det motiveras. I sista kapitlet görs en analys där alla uppsatsens avsnitt kopplas ihop och diskuteras för att sedan landa i frågeställningarna där ställning tas.

2 Begrepp och principer

I detta kapitel kommer det redogöras för grundläggande begrepp och principer som har betydelse för uppsatsen och som utgör grunden för analysen.

Uppsatsen har sitt fokus på hemliga tvångsmedel, och då särskilt regeringens nya förslag om att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska kunna användas vid fler brott. Med ett sådant införande hoppas man kunna få bukt på gängkriminaliteten och då framförallt tystnadskulturen som råder inom dessa kretsar. Grunderna för analysen utgår från att det finns en intressekonflikt mellan personlig integritet och effektivitet, men också intressanta rättssäkerhetsaspekter, därför är det av betydelse att dessa tas upp och förklaras i detta kapitel.

Personlig integritet är ett viktigt intresse att ta hänsyn till när det handlar om hemliga tvångsmedel, och kan begränsas av effektiviteten. Därför är det viktigt att kapitlet inleds med en beskrivning av dessa två begrepp och att definitionerna som inte är helt självklara diskuteras. Regeringens motivering om att begränsa den personliga integriteten med hänsyn till effektiviteten är tystnadskulturen, varför det även är av vikt för uppsatsen att förklara vad det innebär samt vad jag utgår från. För att balansen mellan de olika intressena ska anses väl avvägd finns det vissa vägledande principer och rättssäkerhetsaspekter som också behöver belysas i detta kapitel.

2.1 Personlig integritet

Dagens teknik gör det möjligt att på ett relativt snabbt och enkelt sätt inhämta och behandla mängder med uppgifter och få dessa att spridas. Intrång kan ha olika syften, genomföras på olika sätt och av olika aktörer. Vidare kan det både vara förenligt som oförenligt med gällande lagstiftning. Hemlig

avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation är lagreglerade och får inte ske hur som helst, av vem som helst och mot vem som helst.²⁹

Den personliga integriteten finns reglerad på olika håll, både i nationell och internationell rätt, där den till viss del skyddas. I svensk rätt ges ett visst skydd i RF, det är dock inget allmänrättsligt skydd som ges i grundlagen. Frågan diskuterades dock på 1970-talet, men efter att ha konstaterat att personlig integritet inte har någon klar definition kunde ett allmänt integritetsskydd i grundlagen inte ges.³⁰ I grundlagens målsättningsstadganden anges att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet, samt värna om den enskildes privat- och familjeliv.³¹ Vidare finns en bestämmelse som tar sikte på den rätt till skydd från det allmänna mot exempelvis kroppsvisitation, husrannsakan, hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. En motsvarande bestämmelse finns angivet i art. 8 i Europakonventionen som anger en rätt till respekt för privat- och familjeliv, vilket innebär ett skydd från godtycklig myndighetsinblandning.³²

De fri- och rättighetsskydd som var och en har rätt till enligt dessa bestämmelser är inte absoluta, vilket innebär att de får begränsas. Men det får inte ske hur som helst, utan bara om det finns stöd i lag.³³ Således finns det ett visst skydd för den personliga integriteten både i Sveriges grundlag och i Europakonventionen. Med det sagt anses det vara en viktig rättighet att värna om. Trots det finns det ingen vedertagen definition av begreppet. När nya lagar eller ändring av befintliga lagar diskuteras och det finns en risk att enskilda individers personliga integritet sätts på spel diskuteras ofta begreppets innebörd. Vad är definitionen av personlig integritet? Begreppet

---

²⁹ SOU 2016:41, s. 148–149.

³⁰ Greenstein (2010), s. 174–175.

³¹ 1 kap. 2 § 1 och 4 st RF.

³² Ehrenkrona, Europakonventionen, art. 8, Karnov, (JUNO).

³³ 2 kap. 20–21 §§ RF.

har funnits med i svensk rätt i nästan 60 år och trots det finns det ingen vedertagen definition.³⁴ Begreppet har i olika utredningar diskuterats samt försökt att definieras.³⁵ Lagstiftaren menar att det inte går att ha en definition av begreppet, eftersom det används i olika sammanhang där innebörden kan variera beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.³⁶

Personlig integritet kommer inte bara till uttryck när hemliga tvångsmedel diskuteras, utan är ett begrepp som är applicerbart i flera olika sammanhang där det kan ha olika betydelse. Det latinska ordet är *integritas*, av *integer* som betyder orörd, hel, fullständig, oförvitlig, hederlig. Nationalencyklopedin, NE, beskriver den personliga integriteten som en rätt att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och en rätt att inte utsättas för personligen störande ingrepp.³⁷ Enligt svenska akademins ordlista innebär integritet ett orubbat tillstånd.³⁸ Integritetskommittén har också tagit upp och diskuterat begreppet och konstaterat att det inte går att ha någon entydig definition, utan har istället anslutit sig till en tidigare utrednings definition av begreppet. I Ds 1994:51 *Skyddet för enskilda personers privatliv – en studie* förklarar de personlig integritet som ett begrepp som innefattar vad som normalt framstår som angeläget att värna om för att den enskilde ska vara tillförsäkrad en rimlig, fredad, privat zon. Den enskilde ska med andra ord ha rätt till privata tankar och förtrolig kommunikation med andra, samt en möjlighet att själv kunna avgöra vem som ska få ta del av uppgifter som rör denne.³⁹

Alan Westin, professor inom offentlig rätt, kanske mest känd för sin bok *Privacy and Freedom* från 1967, diskuterade personlig integritet och tog sin utgångspunkt i den enskildes rätt att kontrollera utflödet av personlig

---

³⁴ SOU 2016:41, s. 39 och 147.

³⁵ SOU 2007:22 Del 1, s. 53–62, SOU 2016:7, s. 63–75, SOU 2016:41, s. 136–147.

³⁶ SOU 2016:41, s. 39 och 147.

³⁷ NE (integritet).

³⁸ Svenska Akademiens ordlista (integritet).

³⁹ SOU 2016:41, s. 39.

information. Han menar att ”privacy” ger en rätt att själv bestämma när, hur och i vilken utsträckning information om en själv kommuniceras ut till andra. Stig Strömholm, professor emeritus i civilrätt med internationell privaträtt, spann vidare på Westins teori och pekade på olika teorier som innebär ökade risker för integritetsintrång. Där han bland annat nämnde utvidgningar i lagstiftningen angående övervakning. Den privata sfären som en person har rätt till innebär en rätt att själv reglera flödet av information som utgår från individens förhållanden samt utnyttjandet av sådan information.⁴⁰

I utredningar som rör just hemliga tvångsmedel har begreppet givetvis också diskuterats samt försökt definieras. Bland annat har man tagit utgångspunkt i de grundläggande fri- och rättigheterna som finns i 2 kap. RF, och sagt att kränkningar av den personliga integriteten utgör intrång i den fredade sfären som den enskilde bör vara tillförsäkrad och där ett oönskat intrång bör kunna avisas.⁴¹ I en utredning från 1984 har man försökt ringa in begreppet på följande sätt, den rumsliga integriteten (hemfrid), den materiella integriteten (egendomsskydd), den kroppsliga integriteten (skydd för liv och hälsa, mot ingrepp i eller mot kroppen, kroppsvisitation, kroppsbesiktning), den personliga integriteten i fysisk mening (skyddet för den personliga friheten och rörelsefriheten), den personliga integriteten i ideell mening (skyddet för personligheten och för privatlivet inkl. den privata ekonomin). Där användningen av hemliga tvångsmedel fokuserar på skyddet för privatliv och personligheten.⁴²

I en tidigare utredning från 2012 har det också uttryckts att den personlig integritetens kärnområde när det kommer till hemliga tvångsmedel är sådant som rör individen och dennes personlighet. Kärnområdet omfattar information om den enskilde, inklusive identifieringsdata avseende den enskildes bild, namn och liknande. Varje gång staten får tillgång till sådan

---

⁴⁰ SOU 2016:41, s. 139–140.

⁴¹ Dir. 2014:65, s. 2, prop. 2009/10:80, s. 175, prop. 2005/06:173, s. 15.

⁴² SOU 1984:54, s. 42.

personlig information och nyttjar denna, varje gång sker ett intrång i den personliga integriteten. Hur stort intrånget är beror på tvångsmedlets utformning och tillämpning.⁴³

Även om många av definitionerna går in i varandra finns det ingen enhetlig definition av begreppet personlig integritet, utan begreppets definition beror på i vilket sammanhang som det görs gällande i. I denna undersökning kommer personlig integritet förstås som en rätt för varje individ att få sin inre sfär respekterad, det vill säga en rätt till privata tankar och förtrolig kommunikation med andra, samt en möjlighet att själv kunna avgöra vem som ska få ta del av uppgifter som rör denne. Samma definition som har använts i tidigare utredningar.⁴⁴ Definitionen stämmer bäst överens med det sammanhang det handlar om när man pratar om hemliga tvångsmedel så som avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation.

Den personliga integriteten är som sagt en rättighet som är lagstadgad, men den är inte absolut. Det innebär att den kan behöva ge vika om det vid en bedömning finns ett annat intresse som väger tyngre. Till exempel de brottsbekämpande myndigheternas intresse av en effektiv brottsbekämpning.

2.2 Effektivitet

Precis som med personlig integritet finns det inte heller någon självklar definition av begreppet effektivitet, utan beror på i vilken situation det används i.

Söker man upp ordet effektiv på NE är definitionen *som ger (gott) resultat*.⁴⁵ Magnus Ulväng, professor i straffrätt, har i en artikel *Brottsbekämpning, rättssäkerhet och integritet – vad är det som har hänt och vad skall vi göra?*

---

⁴³ SOU 2012:44, s. 480.

⁴⁴ Prop. 2019/20:64, s. 84.

⁴⁵ NE (effektiv).

diskuterat begreppet effektivitet. Där tar han bland annat upp att diskussioner kring effektivitet inte sällan tas upp när det handlar om olika tvångsmedel. Förespråkare för effektivare metoder för brottsbekämpning, exempelvis hemliga tvångsmedel menar att det kan leda till att brott utreds och personer lagförs. Samtidigt går det inte att förneka att införsl av effektiva åtgärder riskerar att hamna i konflikt med andra intressen, så som personlig integritet och rättssäkerhet. Han menar därför att det är viktigt att man anger vilka effektivitetsvinster man avser att uppnå.⁴⁶

I förarbeten till hemliga tvångsmedel bedöms effektiviteten utifrån behovet av att använda tvångsmedel för att nå upp till ett visst önskat resultat. Men också vilka andra möjligheter det finns att skaffa sig informationen på. Det är också den definitionen som uppsatsen kommer utgå från.⁴⁷

Motiveringen till det nya förslaget om att införa utvidgade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel ligger i att brottsbekämpande myndigheter är i behov av ändamålsenliga och verkningsfulla verktyg som gör det möjligt för dem att på ett effektivt sätt kunna utreda och bekämpa brott som anses särskilt svårutredda. Effektiviteten i förslaget som uppsatsen undersöker är kopplat till tystnadskulturen. Tystnadskulturen sätter käppar i hjulet för brottsbekämpande myndigheter genom att information från gärningspersoner, vittnen och brottsoffer som kan vara av stor betydelse vid en utredning inte kommer fram. Detta medför att brotten blir svåra att utreda.⁴⁸

Effektiviteten i detta sammanhang handlar om att man genom förslaget hoppas och tror sig kunna bryta tystnadskulturen och på så sätt kunna utreda fler brott, brott som idag är svårutredda.

---

⁴⁶ Ulväng (2007), s. 9.

⁴⁷ Prop. 2013/14:237, s. 61.

⁴⁸ Dir. 2020:104, s. 1–2 och 7–8.

2.3 Tystnadskultur

”Inga kommentarer” är ett uttryck som brottsutredande myndigheter ofta får höra, både i förhör och i rätten. Det är ett uttryck som är djupt förankrat i de gängkriminellas normsystem, och en del av den tystnadskultur som råder. Tystnadskulturen är ett etablerat begrepp som personer inom de kriminella nätverken följer, och det handlar i stort sett om att försvåra för de brottsbekämpande myndigheternas arbete.⁴⁹

Regeringen har i samband med 34-punktsprogrammet lyft problematiken med tystnadskulturen inom gängkriminaliteten, att människor hotas eller tystas från att berätta vad de sett eller hört, och i och med det inte vågar vittna eller anmäla brott. Tystnadskulturen sätter käppar i hjulet för polis och åklagares utredningsarbete och blir därmed ett av deras största hinder i bekämpningen av gängkriminaliteten.⁵⁰ Men vad är egentligen tystnadskultur? För att kunna analysera förslaget och svara på de frågeställningar som ställts upp i denna undersökning är det relevant att diskutera begreppet, vad det innebär och vad jag kommer utgå från.

Problemformuleringen tar sikte på just situationer där det finns en tystnadskultur, en tystnadskultur som hänger samman med gängkriminalitet. Gängkriminalitet, gängbrottslighet, organiserad brottslighet, kriminella nätverk är bara några av de många definitioner som används för att beskriva en grupp personer som begår brottsliga handlingar och skapar otrygghet i samhället. Regeringen själv är inte konsekvent vid användningen av begreppet utan använder sig av olika begrepp när de diskuterar 34-punktprogrammet och förslaget.⁵¹ I denna uppsats kommer jag använda mig av begreppet gängkriminalitet, som även regeringen använde sig av när de presenterade 34-punktsprogrammet.

---

⁴⁹ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 92.

⁵⁰ Justitiedepartementet (2020).

⁵¹ Regeringens 34-punktsprogram (2020).

Efter att myndigheter gett uttryck för att det blivit svårare att få brottsoffer och vittnen att lämna information om brott gav rättsväsendet Brå i uppdrag att studera fenomenet tystnadskultur, som de redovisat i en studie.⁵² Enligt studien är tystnadskultur ett normsystem hos ett avgränsat kollektiv som inte samarbetar med rättsväsendet. Individer kan påverkas av tystnadskulturen dels genom att de tillhör ett kollektiv, dels av andra individuella skäl. Det är ett begrepp som kan ha olika innebörd beroende på vilket område det används inom. I denna studie har Brå valt att fokusera på fem områden varav kriminella nätverk är ett av dem. De andra fyra områdena är brott inom hederskontext, relationsvåld, brott i socialt utsatta områden och brott inom organisationer. Vidare har de identifierat elva olika mekanismer om varför man håller tyst och inte lämnar uppgifter om brott till rättsväsendet.⁵³

Av de fem områden som studerats är tystnadskulturen som tydligast inom kriminella gäng, vilket beror på att deras kultur ofta handlar om att skydda sig från rättsväsendets insyn.⁵⁴ Kriminella gäng har oftast egna rättssystem där de sätter upp egna regler och normer som de handlar efter. Dessa regler underlättar många gånger för deras brottsliga verksamhet och försvårar myndigheternas arbete. Detta är något som Brå genom tidigare rapporter också lyft.⁵⁵

I studien förs en diskussion om olika mekanismer som kan betraktas som hinder för att rapportera ett brott. Mekanismerna har olika styrka och på så sätt kan de också utgöra olika starka hinder. Det finns vissa specifika tystnadsmechanismer som ligger bakom tystnadskulturen inom just kriminella gäng som Brå tar upp. Det handlar framför allt om mekanismerna om den

---

⁵² Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 5.

⁵³ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 8–9.

⁵⁴ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 92.

⁵⁵ Brå:s rapport om kriminella nätverk och grupperingar (2016), s. 128–129 och Brå:s rapport om skjutningar i kriminella miljöer (2019), s. 87.

egna vinningen av brottsligheten, den egna inblandningen, en känsla av att stå utanför samhället och att ha ett motsatsförhållande till polisen, lojalitet och samhörighet samt mediernas bild.⁵⁶

Inkomsterna som brotten skapar kan innebära en viktig inkomstkälla och en av anledningarna till att man väljer att hålla tyst. Det behöver inte bara innebära ekonomisk vinning, utan kan också innebära vinning i form av status, exempelvis att man är en ”bra kriminell”.⁵⁷ Bristande förtroende för polisen är en annan mekanism som går hand i hand med mekanismen om rädsla för hot och våld. Drabbade personer kan känna en stor rädsla och samtidigt ett lågt förtroende för polisen. Det kan handla om rädsla att drabbas av våld om man tänker anmäla vad man sett, hört eller varit med om, eller att andra i sin närhet ska drabbas.⁵⁸ Inom gängkriminaliteten finns det en lojalitet och samhörighet som man värnar om, vilket innebär att man därför inte pratar med polisen. Dessutom vet man att, om så skulle ske, kan det innebära konsekvenser i form av fysiskt och psykiskt våld, men också en skada på sitt ”kriminella varumärke” och en risk att bli utfrysad av gruppen.⁵⁹ Tystnadskulturen kan också ha en spridningseffekt och på så sätt förstärka vissa mekanismer. Medierapportering eller ryktesspridning som förmedlar skrämsekärlighet gör att personer utanför inte vågar vittna eller anmäla om de vet eller tror att en gärningsperson tillhör ett kriminellt gäng. Det sprider en obehagskänsla.⁶⁰

Brå har även i en rapport från 2016 *Kriminella nätverk och grupperingar* presenterat ett teoretiskt ramverk över olika former av nätverk, inklusive kriminella gäng. Här snuddar de även vid begreppet tystnadskultur och belyser problemet med att många håller tyst och inte är villiga att samarbeta

---

⁵⁶ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 44 och 58–59.

⁵⁷ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 64.

⁵⁸ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 53, 58–59 och 97.

⁵⁹ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 93–94.

⁶⁰ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 96 och 58–59.

med de brottsbekämpande myndigheterna.⁶¹ Nätverkens skrämsekäpital som används för vissa brott, exempelvis utpressning leder många gånger till att man håller tyst. Det leder till att myndigheterna har svårt att få den information som behövs och svårt att få personer att vittna i domstol. Brottslingarna får i och med det en skyddande hinna som underlättar deras verksamhet.⁶²

Förutom Brå och regeringen har tystnadskulturen också belysts som ett problem inom Polismyndigheten. I en rapport från 2019 *Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm* där en kartläggning över kriminella nätverk gjorts är det tydligt att tystnadskulturen medför att vittnen och brottsoffer inte vågar lämna information till polisen. Detta på grund av själv censur eller att de bland annat utsätts för övergrepp i rätts sak.⁶³

Även i media har tystnadskulturen uppmärksammas. I ett SVT-program där brottsoffer, polis och åklagare fick ge sin syn på fenomenet, berättar ett brottsoffer om en händelse när han blev rånad och slagen av ett gäng killar och samtidigt hotad att inte berätta om händelsen för någon. Det medförde att han kände en rädsla och inte vågade vittna. Åklagaren Paulina Brandberg berättar i programmet att tystnadskulturen är ett allvarligt problem som medför att personer inte vågar vittna inför polis eller anmäla brott. Hon betonar vikten av att ha ett fungerande rättssystem där folk vågar träda fram och berätta vad de sett eller hört, vilket annars kan medföra allvarliga konsekvenser. Personer som begår brott och sprider skräck så att folk inte vågar vittna eller anmäla kommer så småningom bli immuna och begå ännu allvarligare brott utan att riskera att lagföras.⁶⁴

---

⁶¹ Brå:s rapport om kriminella nätverk och grupperingar (2016), s. 72.

⁶² Brå:s rapport om kriminella nätverk och grupperingar (2016), s. 128.

⁶³ Polismyndigheten (2019), s. 12.

⁶⁴ Kvartoft (2021).

Regeringen använder tystnadskulturen som en motivering till att effektiviteten kan vara av sådant intresse att den i detta läge står över den personliga integriteten. Deras verklighetsuppfattning om tystnadskulturen får stöd och stämmer till stor del överens med övriga källor som studerats.

Vid tillfällen då ett intrång i den personliga integriteten blir aktuell måste det ske en avvägning utifrån berörda intressen, personlig integritet kontra effektivitet. Förutom det finns tre vägledande principer som är av stor betydelse vid tvångsmedelsanvändningen och som hänsyn ska tas till.

2.4 Vägledande principer

Vid lagstiftning och användning av hemliga tvångsmedel mot en person finns tre vägledande principer som ska beaktas. Ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen.⁶⁵

2.4.1 Ändamålsprincipen

För att kunna använda tvångsmedel måste det framgå från lagtexten för vilket ändamål ett tvångsmedel får användas. Lagarna får inte kringgås genom att tillämpas i något annat syfte än vad de är avsedda för, därför måste en prövning av detta ske innan ett beslut fattas. Ändamålsprincipen härleds från 2 kap. 21 § RF och anger att de grundläggande fri- och rättigheterna bara får begränsas om ändamålet är godtagbart i ett demokratiskt samhälle.⁶⁶ Vad som anses godtagbart i ett demokratiskt samhälle är en bedömning av flera olika omständigheter. Bland annat tittar man på skälen för åtgärden, karaktären på åtgärden, vilken omfattning och varaktighet åtgärden har samt vem som får besluta om, genomföra och övervaka åtgärden. För att säkerställa att användningen inte går utöver vad som är nödvändigt är det viktigt att det finns

---

⁶⁵ SOU 2018:61, s. 13–14, prop. 1988/89:124, s. 26–28.

⁶⁶ Lindberg (2013), s. 22–25 och prop. 1988/89:124, s. 26.

regler.⁶⁷ Ändamålsprincipen kommer också till uttryck i art. 8 europakonventionen.

Det anges i lagstiftningen för varje tvångsmedel för vilket eller vilka ändamål det får användas. Därför måste beslutsfattaren alltid pröva om ändamålet ligger inom tillämpningsområdet. Gör det inte det får tvångsmedlet inte heller användas. Med det sagt kan det sägas att ändamålsprincipen är överordnad behovs- och proportionalitetsprincipen. Först när det har konstaterats att ändamålet är tillåtet kan frågan om det finns ett behov och om ingripandet är proportionerligt tas upp.⁶⁸

2.4.2 Behovsprincipen

När man provat och kommit fram till att ändamålet är tillåtet kan man gå vidare och titta på de andra två principerna. Behovsprincipen innebär att det måste finnas ett påtagligt behov för att få använda tvångsmedlet. Det är därför viktigt att det i varje enskilt fall görs en bedömning över vilket behov som finns, dessutom ska det vara nödvändigt och verkningsfullt.⁶⁹ Det ska vara nödvändigt med hänsyn till syftet med åtgärden, och det förväntade resultatet ska inte på något annat mildare sätt kunna uppnås. Finns det andra möjligheter som innebär ett mindre ingripande ska dessa först väljas. Vidare ska det vara verkningsfullt, vilket innebär att användningen av tvångsmedlet ska leda till det önskade resultatet.⁷⁰ Så fort syftet med tvångsmedlet har uppnåtts eller det inte längre finns ett behov måste tvångsmedlet omedelbart upphöra.⁷¹

2.4.3 Proportionalitetsprincipen

I nära samband med behovsprincipen ligger proportionalitetsprincipen, som blev lagreglerad 1989. För att principen skulle uppmärksammas och tas i

---

⁶⁷ SOU 2018:61, s. 80.

⁶⁸ Lindberg (2018), s. 22–23.

⁶⁹ Lindberg (2018), s. 25.

⁷⁰ Ekelöf (2018), s. 41.

⁷¹ Lindberg (2013), s. 25–27.

beaktande vid tvångsmedelsanvändningen ansågs det finnas ett behov att den kom i klart uttryck i lagstiftningen.⁷² Principen innebär att arten, styrkan, räckvidden och varaktigheten av ingripandet måste stå i rimlig proportion till det önskade ändamålet. Innan ett beslut fattas måste en avvägning göras mellan det ingrepp som tvångsmedlet innebär för den enskildes personliga integritet och vilka positiva effekter det medför. Tvångsmedlet får bara användas om skälen för väger upp det intrång eller men som åtgärden kan innebära.⁷³ Finns det andra sätt att uppfylla syftet, som är lindrigare ska det i första hand väljas. Ingripandet måste stå i rimlig proportion till det önskade målet.⁷⁴

Proportionalitetsprincipen kommer också till uttryck i art. 8–11 Europakonventionen. Ingrepp som riktar sig mot egendom anses mindre ingripande än om det som kränker en persons frihet och integritet.⁷⁵ Vid vissa tvångsmedel är principen också extra viktig, exempelvis vid avlyssning som anses vara en tvångsåtgärd som är särskilt ingripande i den enskildes personliga integritet.⁷⁶

Den huvudsakliga utgångspunkten för analysen är personlig integritet kontra effektivitet, och för att skapa balans mellan dessa intressen tillämpas principerna som precis togs upp. Till dessa finns också en slags yttre gräns för vad man kan göra som har med rättssäkerheten att göra.

2.5 Rättssäkerhet

Rättssäkerhet är ett begrepp som ofta används i den rättsvetenskapliga diskussionen. När ändringar i lagstiftningen diskuteras är det ständigt en

---

⁷² Prop. 1988/89:124, s. 27.

⁷³ Lindberg (2013), s. 27–32.

⁷⁴ Prop. 1988/89:124, s. 27.

⁷⁵ Westerlund (2018), s. 23.

⁷⁶ Lindberg (2013), s. 27–32.

debatt som förs om begreppet rättssäkerhet och dess innebörd. Det finns ingen vedertagen definition av begreppet, vilket medför att det används olika på olika håll, beroende på hur man väljer att definiera det.⁷⁷ Eftersom rättssäkerhetsbegreppet är en del av mina utgångspunkter och således ett viktigt begrepp inom tvångsmedelstillämpningen är det av vikt att redogöra för vad jag menar med begreppet. Följande avsnitt kommer därför handla om hur begreppet diskuteras och definierats i olika källor, för att sedan landa i en definition som jag kommer utgå från.

När rättssäkerheten diskuterades i en proposition 1984 skiljde man på två olika rättssäkerhetsbegrepp, den traditionella rättssäkerheten och den modernare rättssäkerheten. Den traditionella, även kallad den formella rättssäkerheten innebär ett krav på förutsebarhet och tydlighet, det vill säga ett krav på att lagen är så tydligt utformad att man som individ har möjlighet att förutse hur lagen kommer att tillämpas. Syftet är att man inte ska kunna utsättas för rättsverkningar som inte stämmer överens med lagstiftningen. Det handlar om att den enskilde ska skyddas mot staten.⁷⁸

Den modernare rättssäkerheten, så kallad materiella rättssäkerheten framför också ett krav på förutsebarhet men lägger mer fokus vid att resultatet av tillämpningen av lagen ska vara rättvist i det enskilda fallet. Medborgarna ska kunna utgå från att de inte drabbas av brottsliga handlingar.⁷⁹ När man pratar om materiell rättssäkerhet talar man oftast om rättsskydd, rättstrygghet och effektivitet, vilket förutsätter att brottsnivån är låg och att brott lagförs.⁸⁰

Dessa två sätt att se på rättssäkerheten har senare omdebatterats vid flertalet tillfällen. Inte minst nyligen i Dagens juridik fördes en debatt mellan Daniel Larson, åklagare och rättspolitisk debattör, och ett antal doktorer och

---

⁷⁷ Zila (1990), s. 284 och prop. 1984/85:32, s. 36.

⁷⁸ Prop. 1984/85:32, s. 11-12 och 38.

⁷⁹ Prop. 1984/85:32, s. 11-12 och 36.

⁸⁰ Prop. 1984/85:32, s. 37.

doktorander inom straffrätt, rättsvetenskap, offentlig rätt och processrätt. Larson förespråkar den materiella rättssäkerheten och menar att rättssäkerhet föreligger när det finns en trygghet och ett skydd för den enskilde, när individer vågar anmäla brott och kan lita på att förövare grips och lagförs. För att kunna uppnå detta menar han att det är viktigt med en effektiv brottsbekämpning.⁸¹ Syftet är att systemet ska vara effektivt och att de mål som upplevs som rättvisa uppnås. Andra förespråkare för detta synsätt var Aleksander Peczenik, professor i allmän rättslära, som sa att rättsliga beslut baseras på en avvägning mellan förutsebarheten i lagen samt andra etiska hänsyn. Samtidigt konstaterar han att den formella rättssäkerheten passar bra ihop med straffrätten.⁸²

Den andra sidan i debatten tycker att rättssäkerhet handlar om staten och individen, medan sådant som rör människors skydd från att bli brottsoffer handlar mer om rättstrygghet som ska skiljas från rättssäkerhetsbegreppet. De menar att rättssäkerheten hör samman med andra viktiga begrepp så som rättsstat, rättssubjekt och rättskälla som handlar om den individuella friheten, eller privatautonomi som man också kan uttrycka det. Enskilda individer ska kunna förvänta sig att staten skyddar och upprätthåller deras personliga frihet. I de fall staten väljer att skydda genom att begränsa den personliga friheten ska dessa begränsningar vara rättssäkra, innebärande att när någon agerar på ett sätt som innebär att samhällets eller enskilda individers frihet ifrågasätts kan staten ingripa, förutsatt att det är rättssäkert.⁸³ Andra förespråkare för definitionen av formell rättssäkerhet är Åke Frändberg, professor emeritus i allmän rättslära. Frändberg menar att det finns tre nödvändiga villkor som ska vara uppfyllda för att rättssäkerhet ska anses föreligga. Först och främst måste det finnas klara och adekvata regler, dessa regler måste sedan i sin tur vara

---

⁸¹ Larson (2021).

⁸² Peczenik (1995:2), s. 51–53 och Peczenik (1995:1), s. 12–14.

⁸³ Dagens Juridik (2021).

tillgängliga. Till sist måste man kunna förlita sig på de regler som finns och att de tillämpas på ett lojalt och korrekt sätt.⁸⁴

Enligt Larson tar rättssäkerheten inte hänsyn till vem som begränsar den enskildes fri- och rättigheter, medan den andra sidan menar att när det handlar om att enskilda individers personliga frihet kränks av andra enskilda handlar det om begrepp som förebyggande och effektiv brottsbekämpning. Brottsbekämpning handlar om att göra avvägningar mellan effektivitet och rättssäkerhet, och för att det ska vara möjligt att kunna ställa dessa två begrepp mot varandra i syfte att försöka uppnå ändamålsenliga avvägningar mellan motstående intressen är det av vikt att de hålls isär.⁸⁵

Det undersökta materialet visat tydligt på att det inte finns någon exakt definition av begreppet rättssäkerhet. För att det ska bli rimligt att tala om rättssäkerhet måste man se rättssäkerheten i den specifika situation det gäller. I detta fall handlar det om ett förtroende för staten att skydda medborgarna från statens maktutövning, och framförallt den personliga integriteten. För att detta ska kunna ske behövs det regler som är förutsebara, precisa och tydliga, något som Europakonventionen också belyst.⁸⁶

Oavsett vilken sida man väljer att ställa sig på kan man dra slutsatsen att rättssäkerheten är viktig för vårt samhälle. Jag kommer i denna uppsats att ansluta mig till definitionen som handlar om den formella rättssäkerheten. Det vill säga att rättssäkerheten innebär att skapa trygghet för den enskilde gentemot staten genom att lagar och regler är förutsebara och tydliga.

---

⁸⁴ Frändberg (2000/01), s. 274–275.

⁸⁵ Dagens juridik (2021).

⁸⁶ SOU 2018:61, s. 115–116.

3 Gällande rätt

Kapitel två definierade viktiga begrepp och principer som är relevanta för uppsatsen, medan kapitel tre kommer handla om att undersöka och utveckla dessa med hjälp utav gällande rätt. Vidare att undersöka hur de har hanterats i förarbeten, vilka avvägningar som har varit viktiga, hur dessa har balanserats samt hur man har motiverat tidigare ändringar på området om hemliga tvångsmedel.

Kapitlet inleds med en bakgrund av straffprocessuella tvångsmedel samt hemliga tvångsmedel. Här presenteras utredningar som är relevanta i fråga om hemliga tvångsmedel och brottskatalogen. Vidare kommer kapitlet ge en överblick över hur hemliga tvångsmedel har använts, genom att redovisa viss statistik. Utgångspunkterna för uppsatsen som handlar om balansen mellan integritet och effektivitet samt rättssäkerhet kommer också redogöras för.

3.1 Straffprocessuella tvångsmedel

Straffprocessuella tvångsmedel innebär tvångsåtgärder som företas genom myndighetsutövning och riktar sig mot person eller egendom.⁸⁷ De flesta tvångsmedlen regleras i 24-28 kap. RB och används exempelvis för att en rättegång ska kunna genomföras, för att underlätta brottsbekämpande myndigheters utredningsarbete, eller för att säkra verkställighet av dom.⁸⁸ Det kan exempelvis innebära att polis har rätt att ta sig in i den misstänktes bostad för att eftersöka föremål som kan vara av betydelse för brottsutredningen. Brottsbekämpande myndigheter har vidare, även om det inte finns en dom som visar den misstänktes skuld, möjlighet att ta prover på den misstänkte, undersöka dennes kläder samt låsa in honom eller henne.⁸⁹

---

⁸⁷ Westerlund (2018), s. 26.

⁸⁸ Lindberg (2018), s. 9.

⁸⁹ Ekelöf (2018), s. 38.

Hemliga tvångsmedel är en del av de straffprocessuella tvångsmedlen och utgörs bland annat av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning.⁹⁰

3.2 Hemliga tvångsmedel

3.2.1 En historisk återblick

Telefonavlyssning, dagens hemliga avlyssning, i brottsutredande syfte infördes i Sverige efter andra världskriget i samband med att rättegångsbalken trädde i kraft 1948.⁹¹ Många av de bestämmelser som då infördes stämmer i stora delar överens med dem som idag anges i 27 kap. RB. Brottet ska ha ett minimistraff på två års fängelse, åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen och beslut om att få använda avlyssning fattas av rätten på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Dessutom gäller avlyssningen bara samtal till eller från telefonapparat som den misstänkte använder.⁹²

På grund av det utrikespolitiska läget 1952 ansågs det finnas ett behov av att utvidga möjligheterna att använda telefonavlyssning vid vissa brott som riktade sig mot rikets yttre och inre säkerhet. 1952 års tvångsmedelslag, inrättades och gjorde det möjligt för myndigheterna att bland annat använda hemliga tvångsmedel vid brott som inte nådde upp till RB:s uppställda krav om ett straffminimum på två års fängelse. Här föddes brottskatalogen.⁹³

1978 gav regeringen i uppdrag till en parlamentarisk kommitté, tvångsmedelskommittén, att göra en allmän översyn av

---

⁹⁰ Dir. 2020:104, s. 2–3.

⁹¹ Prop. 1942:5, s. 65.

⁹² SOU 2007:22 del II, s. 113–114.

⁹³ SOU 2007:22 del II, s. 114.

tvångsmedelsregleringen vid förundersökning i brottmål. Regeringen konstaterade sedan i propositionen 1989 att tvångsmedelsregleringen till största del uppfyllde RF:s krav och inte stred mot innehållet i internationella konventioner om fri- och rättighetsskydd. Trots det genomfördes vissa ändringar, bland annat infördes proportionalitetsprincipen vilket innebar att tvångsmedel bara fick användas om skälen som talade för åtgärden uppvägde det intrång som åtgärden innebar för den misstänkte. Regler om hemlig teleövervakning, dagens hemliga övervakning, infördes och telefonavlyssning blev hemlig teleavlyssning och förbjöds gällande samtal mellan den misstänkte och dennes försvarare. Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning tilläts att användas vid försöks-, förberedelse- och stämplingsbrott.⁹⁴

I en proposition från 1994 föreslogs vissa ändringar av reglerna om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. En bestämmelse som angav vad som skulle få avlyssnas eller övervakas skulle införas. Detta för att anpassa reglerna mer till den tekniska utvecklingen på området, så att reglerna blev tydligare, men framför allt för att beakta integritetsintresset. 1996 infördes lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, hemlig kameraövervakning, och därmed ett nytt straffprocessuellt tvångsmedel.⁹⁵

Under 2000-talet ändrades en hel del regler på området om hemliga tvångsmedel. Möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel utvidgades, och det infördes bland annat ett nytt hemligt tvångsmedel, hemlig rumsavlyssning. Detta innebar också att det ställdes högre krav på personlig integritet och rättssäkerhet, varför regler om offentliga ombud, underrättelseskyldighet och om kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden infördes.⁹⁶ 2008 års utredningslag ersatte sedan 1952 års tvångsmedelslag och kom att gälla fram tills att bestämmelserna

---

⁹⁴ SOU 2007:22 del II, s. 118–122.

⁹⁵ SOU 2007:22 del II, s. 122–124.

⁹⁶ SOU 2007:22 del II, s. 135–141.

infördes i RB 2014.⁹⁷ Det nyaste tvångsmedlet, hemlig dataavläsning infördes 2020.⁹⁸

3.2.2 Vad innebär hemliga tvångsmedel?

Brottsbekämpande myndigheter använder främst hemliga tvångsmedel för att utreda eller lagföra vissa brott, där huvudregeln är att en förundersökning ska ha inletts. Det finns dock vissa fall när hemliga tvångsmedel används innan en förundersökning har påbörjats, i syfte att förhindra särskilt allvarlig brottslighet, så som spionage, terroristrelaterade brott samt andra brott mot Sveriges säkerhet.⁹⁹

I svensk och internationell rätt finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter som varje medborgare har rätt till. I 2 kap. RF finns bestämmelser som innebär att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot intrång i den personliga integriteten och att det allmänna ska värna om den enskildes privat- och familjeliv. Vidare i kapitlet finns en bestämmelse som anger ett skydd mot hemlig avlyssning, upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Liknande bestämmelse som också skyddar den enskildes privat- och familjeliv finns i art. 8 Europakonventionen. Dessa skydd får dock begränsas, men bara genom lag och får endast ske för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle.¹⁰⁰ Inskränkningen måste dessutom vara nödvändig och får inte utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Användning av hemliga tvångsmedel finns reglerat i lag och utgör ett undantag till medborgares grundläggande fri- och rättigheter.¹⁰¹

---

⁹⁷ SOU 2012:44, s. 239–241.

⁹⁸ Rskr. 2019/20:170.

⁹⁹ Lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

¹⁰⁰ 2 kap. 6 § RF och *Klass and others v. Germany*, no. 5029/71, ECHR 1978.

¹⁰¹ SOU 2012:44, s. 115–116 och Skr. 2020/21:59, s. 5–6.

För att det ska bli möjligt att använda hemliga tvångsmedel vid en förundersökning krävs det att vissa krav är uppfyllda och att ett tillstånd meddelats. Det är åklagaren som ansöker om ett sådant tillstånd hos domstolen som därefter fattar ett beslut.¹⁰²

Hemliga tvångsmedel får inte användas mot vem som helst, utan den som är över 15 år och skäligen misstänkt för ett brott får avlyssnas eller övervakas. Dessutom ska det vara av synnerlig vikt för utredningen, vilket innebär att det ska finnas fler faktorer som pekar på att den misstänkte har begått brottet än inte, samt att åtgärden i det enskilda fallet ska ha en positiv effekt på förundersökningen.¹⁰³ Även andra personer, medmisstänkta eller icke misstänkta personer kan komma att avlyssnas eller övervakas. I vilken mån detta sker är svårt att mäta, dock har det i utredningar som gjorts visats att det endast rört sig om en begränsad användning när det rör teleadresser som innehåfts av någon annan. Det kan exempelvis vara ett nummer eller en adress som tillhör någon anhörig, arbetsgivare eller hyresvärd, men majoriteten av fallen rör mobiltelefoner som brukats av de personer som tillståndet avsett.¹⁰⁴

Hemlig avlyssning eller hemlig övervakning får endast avse telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som på visst sätt kan antas tillhöra den som är skäligen misstänkt. Om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har kontaktat eller kommer kontakta får detta också avlyssnas eller övervakas.¹⁰⁵

De hemliga tvångsmedel som är relevanta för förslaget som denna uppsats analyserar är hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som regleras i 27 kap. 18 respektive 19 §§ RB, varför jag här nedan kommer redogöra för vart och ett av dem.

---

¹⁰² 27 kap. 21 § RB.

¹⁰³ 27 kap. 20 § 1 st RB och Lindberg (2018), s. 46 och 514.

¹⁰⁴ SOU 2012:44, s. 517–518 och prop. 2013/14:237, s. 75.

¹⁰⁵ 27 kap. 20 § 1 st RB.

3.2.3 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet. Med meddelanden menas telefoni av olika slag, datorkommunikation, telefaxmeddelanden, elektronisk post eller annan elektronisk kommunikation så som sms och mms. Kan ett nummer knytas till en viss person kan det även vara möjligt att avlyssna ett kontantkortsnummer.¹⁰⁶

Regleringen sker i 27 kap. 18 § RB och bestämmelsen tillåter avlyssning som annars skulle varit straffbar enligt 4 kap. 9a § brottsbalken, BrB, som olovlig avlyssning. Avlyssningen kan antingen ske direkt, i så kallat realtid, eller tas upp senare med ett tekniskt hjälpmedel för senare återgivning av meddelandet.¹⁰⁷ För att få använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation krävs det att brottet har ett minimistraff på två års fängelse. Vilket innebär att tvångsmedlet endast kan användas vid mycket allvarliga brott.¹⁰⁸ Om sådana brott är straffbelagda på försöks-, förberedelse- eller stämplingsnivå får avlyssning även ske vid dessa brott.¹⁰⁹

2004 infördes en straffvärdeventil, som innebär att avlyssning får användas om det går att anta att brottet har ett straffvärde som överstiger två års fängelse. I förarbeten belyser man vikten av att kunna utreda brott som i det enskilda fallet har ett mycket högt straffvärde, men en vid straffskala med lågt straffminimum. Även vid dessa brott kan tvångsmedlet användas vid försöks-, förberedelse- och stämplingsnivå.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Lindberg, Rättegångsbalk, 27 kap. 18 § RB, Lexino 2020-12-01, (JUNO).

¹⁰⁷ Lindberg, Rättegångsbalk, 27 kap. 18 § RB, Lexino 2020-12-01, (JUNO).

¹⁰⁸ 27 kap. 18 § 2 st 1p. RB.

¹⁰⁹ 27 kap. 18 § 2 st 3p. RB.

¹¹⁰ Lindberg, Rättegångsbalk, 27 kap. 18 § RB, Lexino 2020-12-01, (JUNO), Prop. 2002/03:74, s. 32–33 och 27 kap. 18 § 2 st 4p. RB.

Bestämmelsen som är relevant för denna uppsats är den som finns i paragrafens andra punkt, som hänvisar till den så kallade brottskatalogen. Brottskatalogen innehåller brott som regeringen anser vara särskilt allvarliga och svårutredda och ska därmed undantas från vissa av RB:s regler.¹¹¹ Brotten som kan tillämpas finns i 27 kap. 2 § 2 st 2–7 punkten RB, och det är denna brottskatalog som regeringen nu vill utöka med fler brott.¹¹²

3.2.4 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter inhämtas om meddelanden som överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät till eller från ett telefonnummer eller en annan adress. Uppgifter som kan inhämtas med hjälp av tvångsmedlet är vem som har ringt upp eller skickat meddelanden till den misstänkte eller vem den misstänkte ringt eller skickat meddelanden till, även vilken typ av kommunikation det rör sig om, samt tidpunkt och omfattning. Men själva innehållet i meddelandena kan inte inhämtas. Precis som vid avlyssning kan information inhämtas både i realtid och historiskt.¹¹³

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation gör det också möjligt att få fram så kallade lokaliseringssuppgifter, vilket innebär, information om vilka kommunikationsutrustningar som har funnits på ett visst ställe vid en viss tidpunkt. Med hjälp av dessa lokaliseringssuppgifter kan man se i vilket geografiskt område en viss kommunikationsutrustning finns eller har funnits. På så sätt kan man också i realtid följa och övervaka en persons rörelser. Med hjälp av hemlig övervakning kan man dessutom hindra meddelanden från att komma fram, till eller från ett visst telefonnummer.

---

¹¹¹ 27 kap. 18 § 2 st 2 p. RB.

¹¹² 27 kap. 2 § 2 st 2–7 p. RB.

¹¹³ 27 kap. 19 § 1 st 1 p. RB.

Precis som vid användning av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation finns ett antal punkter som måste vara uppfyllda för att tvångsmedlet ska kunna användas.¹¹⁴ Även här finns ett krav på straffminimum, dock är kravet betydligt lägre och sträcker sig bara till sex månaders fängelse. Vilket innebär att betydligt fler brott kan bli föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.¹¹⁵

I bestämmelsens andra punkt anges ett antal brott som inte når upp till kravet om ett minimistraff på minst sex månaders fängelse, men som trots det ändå kan bli föremål för hemlig övervakning, detta eftersom lagstiftaren anser att det är viktigt att kunna använda hemlig övervakning vid vissa specifika brott. Brotten som tas upp är bland annat dataintrång, barnpornografibrott som inte är att anse som ringa, narkotikabrott samt narkotikasmuggling.¹¹⁶

Brottskatalogen har ansett fylla en viktig funktion även vid användning av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och är därför tillämplig även här.¹¹⁷ Om försök, förberedelse eller stämpling till de brott som anges i punkterna ett till tre är belagda med straff kan även dessa bli föremål för övervakning.

Förslaget som ligger till grund för uppsatsen handlar om att regeringen vill utvidga möjligheterna att använda hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, genom att utöka brottskatalogen med fler brott. För att kunna analysera förslaget och besvara de frågeställningar som uppsatsen ämnar att göra är det av relevans att nu gå in och titta på hur dagens reglering av brottskatalogen ser ut, och även att göra en tillbakablick för att se hur och varför den kom till, samt varför man valt att just de brotten som finns ska finnas med.

---

¹¹⁴ 27 kap. 19 § 3 st RB.

¹¹⁵ 27 kap. 19 § 3 st 1p. RB.

¹¹⁶ 27 kap. 19 § 3 st 2p. RB.

¹¹⁷ 27 kap. 19 § 3 st 3p. RB.

3.3 Brottskatalogen

3.3.1 Historisk återblick

Brottskatalogen hittar vi redan i 1952 års tvångsmedelslag som kom till efter andra världskriget med syftet att förbättra skyddet mot spioneri och annan brottslig verksamhet som hotar rikets inre och yttre säkerhet.¹¹⁸ Lagens brottskatalog innebar bland annat att hemliga tvångsmedel kunde användas vid vissa angivna brott även om de inte nådde upp till RB:s krav avseende straffminimum på två års fängelse.¹¹⁹

Från början var tanken att det skulle vara en provisorisk lag som skulle gälla fram till att läget efter andra världskriget lugnat ner sig. Lagen fortsatte dock att gälla och under ett antal tillfällen utreddes det om lagen och dess bestämmelser skulle bli permanenta och arbetas in i RB.¹²⁰ Så blev inte fallet, utan lagen ersattes istället av en annan provisorisk lag, 2008 års utredningslag, med syftet att skapa bättre förutsättningar för de brottsbekämpande myndigheterna att utreda brott, genom att tillåta dem att använda tvångsmedel även om förutsättningarna för användandet inte var uppfyllda. Reglerna överensstämde till stor del med regleringen från 1952.¹²¹ Diskussionerna om att bestämmelserna skulle bli en del av RB fortsatte dock, och det dröjde fram till 2014 innan brottskatalogen arbetades in i 27 kap. RB.¹²²

---

¹¹⁸ Prop. 1952:22, s. 1.

¹¹⁹ 5 § Lag (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

¹²⁰ Prop. 1975/76:202, s. 26, Prop. 1990:51, s. 145, Prop. 1994/95:33, s. 4-5. Prop. 1993/94:14, s. 4-5. prop. 1952:22 s. 42.

¹²¹ Prop. 2007/08:163, s. 1.

¹²² SOU 2012:44, s. 761–762.

3.3.2 1952 års tvångsmedelslag

1952 års tvångsmedelslag kom till åren efter andra världskrigets slut när det fortfarande rådde internationella spänningar.¹²³ Lagstiftningen på tvångsmedelsområdet ansågs otillfredsställande efter att man påpekat svårigheter att få fram bevis gällande brott mot rikets säkerhet, och mer ingripande åtgärder efterfrågades.¹²⁴ Efter en avvägning av olika intressen vägde rikets säkerhet så pass tungt att införandet av lagen medförde att vissa personliga intressen fick ge vika.¹²⁵

Lagen gav brottsbekämpande myndigheter en möjlighet att använda hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning samt hemlig kameraövervakning, vid brott som ansågs särskilt samhällsfarliga och som direkt eller indirekt hotade vitala samhällsintressen.¹²⁶ Det handlade om vissa allmänfarliga brott, högmålsbrott, brott mot rikets säkerhet och brott mot terroristlagen. Dessutom var lagen också tillämplig på vissa gärningar som riktade sig mot kungen eller annan medlem av kungahuset.¹²⁷ Brotten i brottskatalogen som inte nådde upp till kravet på ett straffminimum på två års fängelse var följande:

- De allmänfarliga brotten, mordbrand (av mindre allvarligt slag), allmänfarlig ödeläggelse, kapning eller sjö- och luftfartssabotage, flygplanssabotage och sabotage,
- högmålsbrottet olovlig kårverksamhet, och
- brotten mot rikets säkerhet, spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, och olovlig underrättelseverksamhet.¹²⁸

---

¹²³ SOU 1998:46, s. 447.

¹²⁴ SOU 1952:22, s. 20–24.

¹²⁵ Prop. 1952:22, s. 43.

¹²⁶ Prop. 2007/08:163, s. 30-31.

¹²⁷ Prop. 1952:22, s. 43.

¹²⁸ Prop. 2007/08:163, s. 30 och prop. 1952:22, s. 44.

3.3.3 2008 års utredningslag

När 1952 års tvångsmedelslag upphörde att gälla, fördes en diskussion om det fortfarande fanns behov av utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och om det därför också fanns ett behov av att införa en ny lag med sådana bestämmelser. I utredningen konstaterades att 1952 års tvångsmedelslag haft avsevärd betydelse för Säkerhetspolisens arbete och att det fanns ett fortsatt hot mot det svenska samhället som gjorde att behovet av utvidgade möjligheter fortfarande förelåg.¹²⁹ Hoten som ansågs föreligga var dock av annat slag än det som förelåg när 1952 års tvångsmedelslag trädde ikraft. Istället rörde det sig om terrorism och organiserad kriminell verksamhet med bland annat systemhotande inslag, som ofta präglas av ett högt säkerhetsmedvetande. Något som också belystes var att den moderna tekniken utnyttjats i allt större utsträckning med syftet att planera och utföra allvarliga brott, vilket gör brotten mer svåra att utreda och förhindra.¹³⁰

I ett delbetänkande från Integritetsskyddskommittén riktades stark kritik mot tvångsmedelslagstiftningen. De tyckte att en ingående analys av integritetsskadornas art och omfattning sällan genomförs vilket kan ha lett till att skador uppkommit, dessutom tyckte de att en bättre insyn och kontroll över myndigheternas användning saknades. Kommittén efterfrågade en bättre balans mellan behovs- och integritetsintresset i lagstiftningen, särskilt om tvångsmedelsområdet tänker fortsätta utöka.¹³¹

Regeringens bedömning vid införandet av den nya lagen grundades på att brott som i regel begås inom kriminella gäng är särskilt samhällsfarliga och svårutredda och för en effektiv brottsbekämpning av dessa brott krävs verktyg så som hemliga tvångsmedel.¹³² Dessutom finns det både ett samhälls- och

---

¹²⁹ Prop. 2007/08:163, s. 1, SOU 1984:54, SOU 1990:51.

¹³⁰ Prop. 2007/08:163, s. 39-41.

¹³¹ SOU 2007:22 del I, s. 489-491.

¹³² Prop. 2007/08:163, s. 50-57.

medborgarintresse att sådana brott utreds och lagförs, ett intresse som väger tyngre än integritetsintresset för dem som kan bli föremål för tvångsmedelsanvändningen.¹³³ Regeringen hänvisade också till det skydd som finns för enskildas integritetsintresse, bland annat offentliga ombud som övervakar enskildas integritet samt det nya skyddet i form av en Säkerhets- och integritetsskyddsnämnd som utövar tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel.¹³⁴

I förarbeten fördes det också diskussioner kring om lagen skulle bli permanent eller inte. Lagrådet ansåg inte att det fanns någon klar uppfattning om exakt hur 1952 års tvångsmedelslag hade tillämpats och vilken betydelse den haft. Vidare tyckte de även att det var svårt att få en uppfattning om intrånget som den enskilde kunde drabbas av. Behovet av en sådan lag ifrågasattes dock inte, men en djupgående analys av tillämpningen av 1952 års lag efterfrågades. Till dess skulle lagen vara tidsbegränsad.¹³⁵

Brotten som ingick i 1952 års tvångsmedelslag, skulle finnas med i den nya lagen. Regeringen menade att det är brott som typiskt sätt innebär stora risker för Sveriges säkerhet och som många gånger är svåra att utreda.¹³⁶ Oftast begås de av sammanslutningar eller större löst sammansatta nätverk som är slutna och besitter ett högt säkerhetstänk, och ett behov av användningen av hemliga tvångsmedel ansågs därmed finnas gällande dessa brott. Brott mot medborgerlig frihet ingick inte i 1952 års tvångsmedelslag, men inför 2008 års utredningslag fördes diskussioner kring ett införande. Brottet ansågs vara ett systemhotande och samhällsfarligt brott som ett demokratiskt samhälle måste kunna skydda sina medborgare mot och det fanns därför skäl att det skulle inrättas. Majestätsbrotten som tidigare varit en del av brottskatalogen ansågs dock inte längre behövas. Diskussioner fördes om olovlig

---

¹³³ Prop. 2007/08:163, s. 58.

¹³⁴ Prop. 2007/08:163, s. 64.

¹³⁵ Prop. 2007/08:163, s. 117-118.

¹³⁶ Prop. 2007/08:163, s. 54.

kårverksamhet fortfarande skulle finnas kvar. Regeringen konstaterade att brottet har en låg straffskala samt att det förelåg viss risk att myndigheter skulle tillämpa bestämmelsen extensivt i syfte att förebygga brott. Utredningen visade dock att bestämmelsen har ett viktigt syfte och att sammanslutningar som faller in under straffbestämmelsen lätt kan utvecklas till ett hot mot det demokratiska samhället. Det framkom vidare att risken för att missbruka tvångsmedlet inte var så stort som man först hade trott, särskilt inte med tanke på att Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden nu fanns och utövade tillsyn. Efter en samlad bedömning valde man därför att ha kvar brottet i katalogen.¹³⁷

3.3.4 Införandet av brottskatalogen i RB

2010 gav regeringen i uppdrag till en särskild utredare att utvärdera hur 2008 års lag hade tillämpats och vidare analysera om regleringen av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller annars samhällsfarlig brottslighet borde förändras i något avseende. Syftet var att ta reda på om lagen skulle fortsätta tillämpas eller ändras.¹³⁸

En omfattande kartläggning av användningen av 2008 års utredningslag gjordes i 2012 års utredning. I den redovisades hur 2008 års utredningslag tillämpats, vilken nytta den medfört, hur effektiv och integritetskränkande den varit samt hur framtida behov såg ut. Detta gjordes bland annat med hjälp av en hel del statistik. Mer ingående kring detta kommer redovisas i avsnitt 3.4 där en redogörelse för hur balansen mellan personlig integritet och effektivitet har hanterats.

För att se om det var motiverat med en fortsatt tillämpning av brottskatalogen genomfördes en avvägning mellan olika intressen. Många av fallen där 2008 års utredningslag tillämpats för att inhämta information vid en brottsutredning, kunde inte genomförts på ett annat mindre ingripande sätt,

---

¹³⁷ Prop. 2007/08:163, s. 51-53.

¹³⁸ SOU 2012:44, s. 105.

särskilt inte när det gäller Säkerhetspolisens område eller miljöer som omfattas av gängkriminalitet, då de präglas av medvetenhet, kunskap och erfarenhet kring polisens metoder. Brotten inom dessa områden blir särskilt svårutredda på grund av den medvetenheten som finns. Behovet och effektiviteten ansågs därmed föreligga, men för att kunna väga det mot integritetsintresset var de tvungna att titta på brottets allvar, vilket främst mäts genom att se till brottets straffminimum eller förväntade straffvärde. Det problematiska med att bara titta på brottets straffminimum eller förväntade straffvärde kan innebära att brott med vida straffskalor behandlas olika i tvångsmedelshänseende även om de är straffvärdemässigt lika. Även om det är huvudregeln har man ansett att vissa brott måste kunna omfattas om de anses särskilt samhällsfarliga eller svårutredda, varför brottskatalogen finns, där styrkan i vissa skyddsintressen motiverar en kriminalisering även om brotten inte når upp till den straffskala eller straffvärde som föreskrivs. Detta är givetvis inte heller helt problemfritt. Varje gång det kommer nya brott som motiverar att tvångsmedel ska få användas innebär det att den måste ändras.¹³⁹

Utifrån den kartläggning som gjordes framkom att det fanns ett fortsatt behov av att använda hemliga tvångsmedel av de brott som fanns i 2008 års brottskatalog, förutom olovlig kårverksamhet som ansågs ha en för låg straffskala och ingen ändamålsenlig utformning. Dessutom hade hemliga tvångsmedel inte använts på brottet sedan 2009 varför det inte fanns skäl att ha det kvar. Vidare i utredningen framkom det att 2008 års utredningslag medfört en beaktansvärd nytta vid tillämpningen, och mot beaktande av den personliga integriteten ansågs det därför nödvändigt att ge möjlighet till fortsatt användning av hemlig avlyssning och övervakning för att ha möjlighet att utreda dessa brott som anses särskilt svårutredda.¹⁴⁰

---

¹³⁹ SOU 2012:44, s. 557-559.

¹⁴⁰ SOU 2012:44, s. 559-560.

3.4 Balansen mellan personlig integritet och effektivitet i förarbeten

Brottsbekämpande myndigheter har till uppgift att utreda och lagföra brottslighet, det vill säga en viktig uppgift för samhällets trygghet. Det innebär dock inte att det kan ske till varje pris, utan det måste alltid finnas en avvägning mellan det man vill uppnå och den kränkning som den enskilde får utsättas för. Vid utredning av brott måste därför myndigheterna ta hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna som finns och värna om dessa.

För att brottsbekämpande myndigheter ska kunna utreda och lagföra brottslighet är de i behov av information av olika slag, som kan underlätta för deras utredning. Behovet kan vidare vara olika stort beroende på vad det handlar om för typ av brottslighet. För att få fram relevant information vid en utredning har myndigheterna tillgång till olika verktyg och metoder, där spaning, förhör och tipsare är några av dem. Hemliga tvångsmedel likaså, ett viktigt verktyg som man har möjlighet att använda och används främst när information angående kommunikation och förflyttningar behöver inhämtas. Hur stort behovet är av att använda hemliga tvångsmedel beror på behovet av information och vad den kan förväntas leda till, vilka andra möjligheter som finns att inhämta information på samt hur effektivt det kan förväntas vara.¹⁴¹

Men hur har då lagstiftaren motiverat användningen av hemliga tvångsmedel? Hur ser balansen ut mellan personlig integritet och effektivitet? På vilket sätt kan man skapa en bra balans dem emellan?

Brottsbekämpande myndigheters behov av hemliga tvångsmedel är beroende av nyttan dessa kan förväntas leda till. Genom att titta på hur tvångsmedelslagstiftningen sett ut tidigare och hur den tillämpats samt vilken nytta den har haft vid brottsbekämpning kan man bedöma om det finns ett

---

¹⁴¹ SOU 2012:44, s. 479-480, 529.

behov. Vidare är det av vikt att titta på integritetsinfrånget, för att se vilka effekter man kan förvänta sig.¹⁴² Nyttan och behov är två begrepp som har olika innebörd och ska hållas separat. Ibland kan ett tvångsmedel förväntas leda till nytta men behovet av att använda det är inte så stort. Så kan vara fallet vid de tillfällen då information kan inhämtas på andra sätt.¹⁴³

För att kunna göra en avvägning mellan dessa intressen är det av betydelse att först titta på vad tidigare användning av hemliga tvångsmedel lett till och vilken nytta det medfört. Nyttan blir intressant för att sedan kunna göra en bedömning av framtida behov.

3.4.1 Nyttan

Nyttobegreppet och dess definition är inte helt självklar. Eftersom informationen oftast blir en del av ett större pussel, kan det vara svårt att avgöra vilken del i en utredning som egentligen lett till vad.¹⁴⁴ Det blir således en komplex uppgift att beskriva nyttan av tvångsmedelstillämpningen.¹⁴⁵

2012 genomfördes en omfattande utredning av tvångsmedelsanvändningen, där syftet var att analysera behovet av hemliga tvångsmedel. Utredningen genomfördes genom att titta på vilka nyttoeffekter tidigare reglering gett samt vilken inverkan den haft på den personliga integriteten. För att ta reda på tidigare lagstiftnings nyttoeffekter tittade man på vilken information som erhållits, samt om informationen hade kunnat inhämtas på ett annat mindre ingripande sätt. Utredningen byggde bland annat på uppgifter från brottsbekämpande myndigheter som fick besvara ett antal förutbestämda frågor.¹⁴⁶

---

¹⁴² SOU 2012:44, s. 524.

¹⁴³ Prop. 2013/14:237, s. 61.

¹⁴⁴ SOU 2012:44, s. 500–503.

¹⁴⁵ Skr. 2020/21:59, s. 40–41.

¹⁴⁶ SOU 2012:44, s. 256–258.

I utredningen redovisades statistik från brottsutredande myndigheter på när det förelegat nyttoeffekt på inhämtad information. I de fallen tillstånd för att använda hemliga tvångsmedel meddelats hade de haft en nyttoeffekt på 71 procent. De vanligaste nyttoeffekterna var att det hemliga tvångsmedlet lett till användningen av ett annat tvångsmedel, att misstänkta personers nätverk kunnat kartläggas samt att nya förundersökningar kunnat inledas. Utredningen visade att den information man fått fram varit värdefull och användbar, samt att den inte skulle kunna ha inhämtats på något annat lindrigare sätt. Nyttan ansågs därmed föreligga.¹⁴⁷

Sedan 1989 redovisar regeringen årligen hur reglerna om hemlig avlyssning och övervakning har tillämpats.¹⁴⁸ Rapporten som redovisas ska innehålla uppgifter om hur reglerna om hemliga tvångsmedel har tillämpats just det året, vilken tid en person varit föremål för avlyssning eller övervakning samt vilken nytta tvångsmedlet har haft.¹⁴⁹ I redovisningen från 2019 framkommer det att användningen av ett tvångsmedel lett till användning av ett annat tvångsmedel eller till att effektiv spaning har kunnat genomföras. Vidare kan man se att information lett till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen eller till att den misstänkte har kunnat åtalas. Dessutom har tvångsmedlet lett till uppgifter som har kunnat användas i förhör, eller som överskottsinformation. Av myndigheternas redovisning framgår att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet. Den visar också att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta och ett nödvändigt instrument i brottsbekämpningen.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ SOU 2012:44, s. 486, 505.

¹⁴⁸ Prop. 1988/89:124, s. 55.

¹⁴⁹ Bet. 2017/18:JuU10, s. 5.

¹⁵⁰ Skr. 2020/21:59, s. 41–45.

3.4.2 Behov och effektivitet

Bedömningen av vilket behov som finns görs med hjälp av syftet med tvångsmedlen, myndigheternas behov samt samhällsutvecklingen i stort. Vid införande av nya hemliga tvångsmedel eller ändring av befintliga tvångsmedel är syftet att underlätta för brottsutredande myndigheter vid brottsutredningar. För att myndigheterna ska kunna utreda brott är de i behov av information, där behovet av information kan vara olika stort beroende på vilken brottslighet det rör sig om.¹⁵¹ Inhämtning av information från olika håll är ett komplement till varandra, där olika bitar behövs för att det ska bli ett lyckat utredningsresultat.¹⁵² I olika tvångsmedelsutredningar har brottsbekämpande myndigheter framhållit att det finns ett stort behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel vid brottsutredningar. Behoven som framförs är ofta sammankopplade med hur samhällsutveckling har sett ut. Ofta finns det ett behov av en effektiv brottsbekämpning mot gängkriminaliteten eller brott på Säkerhetspolisens område, som blivit större och svårare att bemöta och skydda sig mot. Sätten att kommunicera har genomgått en snabb utveckling och det höga säkerhetstänkandet som de oftast präglas av gör att brotten typiskt sett är svårutredda och samhällsfarliga.¹⁵³ Behovet som framfördes inför den nya lagen om hemlig dataavläsning motiverades av den tekniska utvecklingen som skett de senaste åren och som gjort det ännu svårare för myndigheter att ta del av viktig information.¹⁵⁴

Även om man kommer fram till att hemliga tvångsmedel är effektivt och att det finns ett behov måste dessa ställas mot integritetsintrånget.

---

¹⁵¹ Prop. 2013/14:237, s. 211.

¹⁵² SOU 2012:44, s. 524–526.

¹⁵³ Prop. 2007/08:163, s. 39–43.

¹⁵⁴ Prop. 2019/20:64, s. 75 och SOU 2012:44, s. 524–526.

3.4.3 Personlig integritet

Otaliga diskussioner kring de motstående intressena som föreligger vid tvångsmedelsanvändningen gör avvägningen svår men viktig. I utredningen från 2012 tittade man på hur tidigare reglering hade påverkat den personliga integriteten för att kunna se vad man skulle förvänta sig för effekter i framtiden och hur dessa i så fall skulle kunna begränsas så mycket som möjligt. Bedömningen genomfördes genom att titta på vilken typ av information som hade inhämtats och vilka personer som berördes. Information som inhämtades var mestadels uppgifter om kontakter och relationer mellan den misstänkte och andra, hur en eller flera personer förflyttat sig, samt vissa konkreta uppgifter om viss brottslighet. Anses det föreligga ett behov och en nytta i sådana fall är det legitimt att inhämta den typen av information. Det är när en stor mängd personlig information inhämtas där en viss del inte har någon betydelse för utredningen som det kan bli bekymmersamt.¹⁵⁵ När information inkommer ska upptagningar och uppteckningar granskas och det som är utan betydelse ska omedelbart förstöras. Det innebär också, att det finns en risk för intrång i någons personliga integritet i en inledande granskning.¹⁵⁶ Utredningen visar att sådan information har inhämtats i viss utsträckning. Tredje man kan också råka ut för att bli föremål för avlyssning eller övervakning, särskilt om personen är närstående, vän eller affärsbekant med den som är misstänkt och avlyssnas eller övervakas. Så har skett, men endast i en begränsad utsträckning och ett intrång i de fallen är svårt att undvika.¹⁵⁷

I 2012 års utredning kom man fram till att 2008 års utredningslag använts i mycket begränsad omfattning och att lagen inte riktats mot ett stort antal personer. Dock framhåller de att information som hämtats in inte har varit i

---

¹⁵⁵ Prop. 2013/14:237, s. 73.

¹⁵⁶ SOU 2012:44, s. 520-521.

¹⁵⁷ Prop. 2013/14:237, s. 73–76.

helt obetydlig omfattning och har därmed utgjort ett integritetsintrång.¹⁵⁸ Trots det hänvisas det till att utan en sådan reglering som finns i 2008 års utredningslag hade hemliga tvångsmedel inte kunnat användas på ett flertal brott och eftersom det medfört en beaktansvärd nytta ansågs brottskatalogen legitim.¹⁵⁹

Vidare belyser man också att vissa hemliga tvångsmedel kan leda till att man avstår från andra integritetskränkande åtgärder. Används hemlig övervakning eller avlyssning i ett tidigt stadie i utredningen kan det leda till att en viss person avskrivs eller nedskrivs som risk. Vilket kan medföra att andra tvångsmedel som spaning inte behöver ske.¹⁶⁰

I takt med att tvångsmedelsregleringen utvidgats har också den personliga integriteten med hjälp av rättssäkerhetsgarantier utvecklats och fått ett starkare skydd. Utifrån min problemformulering är det av betydelse att se hur rättssäkerhetsgarantierna har hanterats i gällande rätt.

3.5 Rättssäkerhetsgarantier

Vid avvägningen av intressena personlig integritet och effektivitet spelar rättssäkerheten också en viktig roll. Rättssäkerhet och personlig integritet ska inte blandas ihop med varandra. Rättssäkerhet handlar om att regleringen ska vara tillräckligt tydlig och förutsebar för att staten inte ska kunna missbruka sin makt, medan personlig integritet handlar om den enskildes rätt att få sin inre sfär respekterad.¹⁶¹

Den avvägning mellan personlig integritet och effektivitet som måste göras vid tvångsmedelsanvändning har resulterat i att regleringen nu omringas av

---

¹⁵⁸ SOU 2012:44, s. 523.

¹⁵⁹ Prop. 2013/14:237, s. 216.

¹⁶⁰ Prop. 2013/14:237, s. 76.

¹⁶¹ SOU 2012:44, s. 478.

ett antal rättssäkerhetsgarantier, detta för att säkerställa att reglerna och tillämpningen lever upp till högt ställda krav på rättssäkerhet och att intrånget minimeras. Enligt RF och Europakonventionen måste det finnas stöd i lag när hemliga tvångsmedel som innebär en inskränkning av enskildas rättigheter ska användas. Vidare ska förutsebarhet föreligga, det vill säga det ska framgå tydligt under vilka omständigheter hemliga tvångsmedel kan komma att användas. Rättssäkerhetsgarantierna har tillkommit för att möta kraven som finns i RF och Europakonventionen.¹⁶²

Några av de rättssäkerhetsgarantier som finns som skydd för den personliga integriteten har tagits upp i en utredning från 2017. Där tar man bland annat upp att det är rätten som fattar beslut om att tillåta använda hemliga tvångsmedel, efter ett yrkande från åklagaren. I beslutet till användningen ska det anges vilket telefonnummer, adress eller vilken kommunikationsutrustning som tillståndet avser. Om tillståndet gäller ett visst geografiskt område ska även det anges. Informationen från det hemliga tvångsmedlet ska granskas så snabbt som möjligt och bara bevaras så länge det finns ett behov, därefter ska det omedelbart förstöras. Vidare finns det bestämmelser som anger att vissa personer är undantagna vittnesplikten, och då även hemliga tvångsmedel, det gäller exempelvis för präster, läkare och försvarare. För att värna om den enskilde personens integritet ska offentliga ombud bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden hos domstol om avlyssning, och den som blivit föremål för ett hemligt tvångsmedel ska informeras om detta. Till sist finns det en Säkerhets- och integritetsskyddsnämnd som ska värna om rättssäkerheten och den personliga integriteten. Deras uppgifter består av att utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med lag.¹⁶³

---

¹⁶² SOU 2018:61, s. 115.

¹⁶³ SOU 2017:89, s. 85-95.

Andra utredningar som också belyser vikten av dessa rättssäkerhetsgarantier är bland annat SOU 2018:61 *Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel*, prop. 2019/20:64 *Hemlig dataavläsning* samt prop. 2013/14:237 *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott*.

Tidigare utredningar som nämnts angående nytta, behov, effektivitet och personlig integritet visar att reglerna om tvångsmedlen motiveras av intresset av att utreda brott. Regeringen har konstaterat att det finns samhälleliga behov av tvångsmedlen och att ingrepp i den personliga integriteten är nödvändiga och proportionerliga i förhållande till det ändamål som regleringen bygger på. Frågan som därefter måste ställas är om regleringen är rättssäker, om den är förutsebar och innehåller tillräckliga kontrollmekanismer för att säkerställa att reglerna inte missbrukas.

Anne Ramberg, f.d. generalsekreterare, har uttalat att utvidgningar på tvångsmedelsområdet lätt kan äventyra rättssäkerheten då det kan leda till missbruk och att ett ökat utnyttjande av tvångsmedel leder till oönskat integritetsintrång.¹⁶⁴ Att tvångsmedel är integritetskränkande bemötte Sten Heckscher, f.d. domare, rikspolischef, justitieråd m.m., med att det finns rättssäkerhetsgarantier som säkerställer integriteten och rättssäkerheten, bland annat domstolsprövning, offentliga ombud, underrättelseskyldighet samt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden som utövar tillsyn. Han menar att det inte finns något som tyder på att behovet av hemliga tvångsmedel kommer minska inom överskådlig tid.¹⁶⁵

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden uttalade i 2012 års utredning att brottsbekämpande myndigheter överlag bedriver sin verksamhet gällande hemliga tvångsmedel enligt de lagar och författningar som finns. Endast i ett fåtal fall har brister ansetts föreligga men då har nämnden följt upp det och oftast har myndigheten vidtagit åtgärder för att komma till rätta med

---

¹⁶⁴ SOU 2012:44, s. 817.

¹⁶⁵ Heckscher och Löfgren (2012), s. 585–586.

problemet. Enligt nämnden sker användningen av hemliga tvångsmedel enligt reglerna som anses förutsebara.¹⁶⁶

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har kontrollerats av riksrevisionen för att se om deras tillsynsarbete är ändamålsenlig och effektivt. I en rapport redovisar de att så är fallet. Tillsynen är väldokumenterad och leder ofta till åtgärder.¹⁶⁷

I kapitlet har det redogjorts för gällande rätt. Hemliga tvångsmedel och även brottskatalogen har funnits under lång tid och varit under utredningar ett antal gånger. I många fall har samhällshoten och de svårutredda brotten visat sig väga tyngre än integritetsintresset, samtidigt som utökningarna många gånger också inneburit att skyddet för den personliga integriteten och rättssäkerheten stärkts.

---

¹⁶⁶ SOU 2012:44, s. 667.

¹⁶⁷ RIR 2016:2, s. 8–11.

4 Det nya förslaget

I detta kapitel kommer det nya förslaget att presenteras mer ingående. Inledningsvis kommer det redogöras för den kriminalpolitiska kontexten, det vill säga hur den grova brottslighetens karaktär ser ut, både utifrån regeringens synsätt men också via andra källor. Därefter presenteras förslaget och en mer ingående beskrivning av övergrepp i rättssak görs. Avslutningsvis presenteras några egna tankar om vad som kan tänkas komma i 2022 års utredning av förslaget.

4.1 Den kriminalpolitiska kontexten

Den grova brottsligheten har bytt karaktär, metoderna har förfinats och den tekniska utvecklingen har lett till att det finns nya möjligheter och förutsättningar att planera och begå brott. Så lät det från regeringen hösten 2019 när den mest omfattande, enligt regeringen satsningen någonsin mot gängkriminaliteten i Sverige påbörjades. Ett 34-punktsprogram lades fram innehållande åtgärder för att bland annat skräpa straff, avskaffa straffreduktion för unga, införa nya verktyg till myndigheterna samt skapa bättre brottsförebyggande åtgärder. Programmet innehåller åtgärder både på kort och lång sikt med ett syfte och mål, att stoppa gängkriminaliteten i Sverige och på så sätt öka tryggheten för medborgarna.¹⁶⁸

Redan nu har en hel del av åtgärderna införts, bland annat har polisen fått möjlighet att bryta sig in i grovt kriminellas mobiltelefoner och läsa krypterad kommunikation.¹⁶⁹ Efter att fransk polis under sommaren 2020 knäckte applikationen Encrochat har 125 fängelseår hittills dömts ut i Sverige. Dessutom kommer ett 60–70 tal personer åtalas för grova brott kopplade till

---

¹⁶⁸ Regeringens 34-punktsprogram (2020) och Justitiedepartementet, ett år med 34-punktsprogrammet (2020).

¹⁶⁹ Lag (2020:62) om hemlig dataavläsning.

skjutvapenvåldet och gängkriminaliteten i Stockholm, och enligt polisen är flera åtal och rättegångar att vänta framöver. Polisen hänvisar även till andra fällande domar angående mord, bedrägeri och narkotikabrott som visar den nya lagens betydelse.¹⁷⁰

Regeringens verklighetsbeskrivning av den kriminalpolitiska kontexten får stöd från annat håll. Vartannat år tar Nationellt underrättelsecentrum, Nuc, fram en myndighetsgemensam lägesbild om den organiserade brottsligheten som bygger på uppgifter och underlag från tolv samverkande myndigheter, bland annat Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Åklagarmyndigheten.¹⁷¹ I den senaste lägesbilden från 2019 redovisas att den organiserade brottsligheten är fortsatt omfattande och lyfts vidare fram som allvarlig. Gängkriminaliteten sker mer gränsöverskridande, teknik används för att dölja eller begå brotten på distans, och det dödliga våldet med skjutvapen har ökat. Dessutom vädjar de till att hitta metoder för att minska och häva tystnadskulturen som leder till att misstänkta, brottsoffer och vittnen inte vill eller vågar ge information.¹⁷²

Förslaget som denna uppsats fokuserar på har lagts fram tillsammans med en rad andra åtgärder. För att bryta tystnadskulturen hos de kriminella gängerna ska en utredare titta på, förutom utvidgningen av hemliga tvångsmedel, kronvittnen, stärkt vittnesskydd, kraftigt skärpta straff för att hota vittnen samt möjligheten till att vittna anonymt. Regeringen tycker vidare att straffen bör skärpas för brott som hindrar rättsväsendets arbete. Utredningar att höja straffen för övergrepp i rättssak, mened samt skyddande av brottsling ska därmed genomföras.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Polisen (2021).

¹⁷¹ Satsning mot organiserad brottslighet (2021).

¹⁷² Myndighetsgemensam lägesbild (2019), s. 1 och 23.

¹⁷³ Regeringens 34-punktsprogram (2020) och dir. 2019:85, s. 8–10.

4.2 Förslaget om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel för att bryta tystnadskulturen

Vid ett regeringssammanträde i oktober 2020 beslutades det att en särskild utredare ska se över regleringen om hemliga tvångsmedel. Syftet är att se om det finns möjligheter att utvidga tvångsmedelsanvändningen för att kunna bekämpa allvarlig brottslighet.¹⁷⁴ Användningen av hemliga tvångsmedel är central och ett viktigt verktyg vid brottsbekämpning, särskilt när det rör allvarliga brott. Men inom kriminella gäng råder en tystnadskultur som gör att människor inte vågar anmäla brott eller vittna om vad de sett eller hört, vilket gör att tystnadskulturen är ett utav polisens och åklagarens största hinder i brottsutredningar. Denna tystnadskultur förstärks genom ett antal brott, exempelvis utpressning, övergrepp i rättssak, mened och skyddande av brottsling. Vid dessa brott hade myndigheterna velat använda hemliga tvångsmedel, vilket idag inte är möjligt då brotten inte når upp till de krav som ställs upp i 27 kap. RB om ett straffminimum på två års fängelse. Utredningen ska därför undersöka om de ska få ingå i brottskatalogen som gäller för hemliga tvångsmedel och att hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska kunna användas.¹⁷⁵

Skyddande av brottsling innebär att en person skyddar någon annan från att dennes brott upptäcks eller beivras, exempelvis genom att gömma personen eller hjälpa till att undanröja bevis. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Vid grovt brott är straffet fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.¹⁷⁶ Mened gör en person sig skyldig till om man inte säger hela sanningen när man talar inför domstol, och man kan då dömas till fängelse i högst fyra år.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Dir. 2020:104, s. 1.

¹⁷⁵ Justitiedepartementet (2020).

¹⁷⁶ 17 kap. 11 § BrB.

¹⁷⁷ 15 kap. 1 § BrB.

En person som genom olaga tvång förmår någon annan till handling eller underlåtenhet som innebär skada för den tvungne eller någon som han/hon representerar och vinning för gärningspersonen döms till utpressning. Straffet är fängelse högst två år, vid ringa brott, böter och om det bedöms vara grov utpressning, lägst ett år och högst sex år.¹⁷⁸

I direktivet belyser de problematiken med att personer som utsätts eller bevittnar brott inte vill lämna upplysningar om brottet och hänvisar till Brå:s rapport från 2019, *Tystnadskultur – en studie*. I rapporten studeras fenomenet tystnadskultur, som både påverkar personer involverade inom de kriminella gängerna men även personer utanför.¹⁷⁹ Även Åklagarmyndigheten belyser problematiken med tystnadskulturen och hänvisar till de förändringar som skett med brottsligheten, personers beteende samt den tekniska utvecklingen. Detta har inneburit att brott inte kan utredas i den omfattning som kan anses rimlig då det saknas förutsättningar att använda hemliga tvångsmedel. Åklagarmyndigheten, tillsammans med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket anser att det behöver ske lagändringar på tvångsmedelsområdet och i 27 kap. RB. Bland annat borde vissa brott införas i brottskatalogen så att vissa brottstyper inte går straffria.¹⁸⁰

I förslaget hänvisar regeringen till Brå:s rapport som studerar både tystnadskultur och brottet övergrepp i rättssak.¹⁸¹

4.2.1 Övergrepp i rättssak

Övergrepp i rättssak innebär att någon genom hot eller våld, försöker hindra en person från att anmäla ett brott, lämna uppgifter i en brottsutredning eller vittna i en rättegång. Oftast sker det när gärningspersonen haft kontakt med polisen, eller fått veta att brottsoffret eller vittnet har haft det. Detta kan leda

---

¹⁷⁸ 9 kap. 4 § BrB.

¹⁷⁹ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019).

¹⁸⁰ Åklagarmyndigheten (2019), s. 1, 5–6.

¹⁸¹ Dir. 2020:104, s. 7.

till att brottsoffret eller vittnet inte längre vill medverka, att man ändrar sina uppgifter eller säger att man glömt vad som hänt. Åklagare får då inte den information de behöver för att inleda eller komma vidare i sin förundersökning.¹⁸² Brottet kan ge ett straff på högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Döms det vara grovt kan straffet landa på lägst två år och högst åtta års fängelse.¹⁸³

I studien där Brå studerar fenomenet tystnadskultur studerades även brottet övergrepp i rättssak och om det kan vara en del av tystnadskulturen. Det görs med hjälp utav kriminalstatistik, Brå:s genomgång av ärenden samt en åklagarenkät. Övergrepp i rättssak begås exempelvis i situationer då en gärningsperson vill tysta ett brottsoffer eller vittne, där ett övertramp kan leda till hot eller våld, men det sker också i situationer av mer individuella skäl där gärningspersonen inte vill dömas för exempelvis misshandel av sin partner. Något som Brå belyser är att statistiken över övergrepp i rättssak inte ska ses som ett mått på tystnadskulturer.¹⁸⁴

För att se hur ofta någon utsätts för påverkansförsök fick åklagare möjlighet att besvara en enkät under fyra veckors tid. 661 åklagare besvarade enkäten för minst en av veckorna, och 120 av dessa angav att de upplevt påverkansförsök, sammanlagt hade de varit med om 214 sådana fall. Det ska kommas ihåg att detta är minimisiffror eftersom alla åklagare inte fyllde i enkäten för samtliga veckor.¹⁸⁵

När övergrepp i rättssak begås är det oftast på grund av att försvåra för brottsbekämpande myndigheter att utreda och klara upp ett annat brott, ett så kallat grundbrott. Många gånger begås grundbrottet av den personen som också begår övergrepp i rättssak. Majoriteten av övergrepp i rättssak begås av

---

¹⁸² Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 37–40.

¹⁸³ 17 kap. 10 § BrB.

¹⁸⁴ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 33.

¹⁸⁵ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 38.

den misstänkte, resterande framförs av anhörig, av okänd eller någon annan, exempelvis vän till den misstänkte. När övergrepp i rättssak sker av någon annan kan det vara ett tecken på att det är inom en tystnadskultur där även andra vill påverka offret eller vittnet. Många åklagare bedömde också att det var någon annan än den misstänkte som begick övergrepp i rättssak, men personer som dömdes för brottet var oftast den som begått grundbrottet. Detta kan enligt rapporten innebära att en del av dessa brott begås inom en tystnadskultur och dessa verkar inte leda till någon dom. Detta beror på att det är svårare att bevisa.¹⁸⁶

Många åklagare upplever aldrig eller sällan att det sker påverkansförsök mot brottsoffer eller vittnen och det är vidare svårt att se hur många av påverkansförsöken som sker inom en tystnadskultur. Det som dock kan peka på att det sker inom en tystnadskultur är att åklagare enligt rapporten upplever att personer som försöker påverka många gånger är någon annan än den misstänkte.¹⁸⁷

4.3 Förväntningar på kommande utredning

Det som nu har undersökts är ett förslag i ett kommittédirektiv och en mer omfattande utredning av förslaget kommer redovisas i april 2022. Vad kan man då förvänta sig av kommande utredning? Efter min undersökning där jag har tittat på tidigare utredningar och diskussioner på området kan jag göra några kvalificerande gissningar om vad som kan komma i 2022 års utredning.

Utredningen kommer precis som alla de tidigare utredningar jag tittat på att utgå från en avvägning mellan intressena personlig integritet och effektivitet, och därefter se om en lagändring kan ske på ett rättssäkert sätt. För att kunna bedöma nyttan och effektiviteten kommer utredningen förmodligen innehålla viss statistik på hur hemliga tvångsmedel och framför allt hur dagens

---

¹⁸⁶ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 35–36 och 40–41.

¹⁸⁷ Brå:s rapport om tystnadskultur (2019), s. 42–43.

brottskatalog har tillämpats, medan en bedömning av behovet kommer genomföras genom att titta på samhällsutvecklingen. Av det som studerats i denna uppsats verkar det finnas stöd för regeringens verklighetsbeskrivning vad det gäller gängkriminaliteten och tystnadskulturen och det är därför inte orimligt att ett behov kan anses föreligga.

Någon omfattande respons på det undersökta förslaget har inte kunnat hittas. Petra Lundh, riksåklagare, har uttalat sig om att det finns en tystnadskultur som måste brytas och välkomnar 34-punktsprogrammets ändringar i tvångsmedelslagstiftningen som innebär nya verktyg.¹⁸⁸

---

¹⁸⁸ Lundh (2019).

5 Analys

Uppsatsen inleds med en redogörelse över viktiga begrepp och principer, personlig integritet, effektivitet, de vägledande principerna samt tystnadskulturen. Dessa definierades och diskuterades, då de är av stor betydelse för uppsatsens frågeställningar och analys. Begreppen har sedan undersökts och analyserats, för att se hur de har hanterats i tvångsmedelslagstiftningen. Därefter har det redogjorts för det nya förslaget, vad det säger och innebär samt vad syftet är, för att sedan kunna göra en jämförelse mellan dagens gällande rätt och det nya förslaget. De viktigaste förändringarna är att fyra nya brott ska ingå i den brottskatalog som finns för hemliga tvångsmedel. Mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak samt utpressning är brotten som ligger i förslaget och som regeringen anser förstärker tystnadskulturen inom gängkriminalitet. Med en lagändring där brottsbekämpande myndigheter får använda sig av hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation, tror och hoppas man kunna bryta tystnadskulturen och därmed utreda och lagföra fler brott.

Syftet med detta avslutande kapitel är att besvara frågeställningarna som inledningsvis presenterats. I det inledande kapitlet beskrivs syftet med uppsatsen, att undersöka regeringens nya förslag om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel för att bryta tystnadskulturen inom kriminella gäng, genom att utöka brottskatalogen med fler brott. I uppsatsen bedöms samtidigt hur avvägningen mellan intressekonflikterna personlig integritet och effektivitet påverkas, och även hur dagens lagstiftning på området förhåller sig, dels till den personliga integriteten, dels till de principer som måste beaktas vid användning av hemliga tvångsmedel. Avslutningsvis landar uppsatsen i en analys och slutsats där ställning i frågan tas.

Frågan hur gällande rätt ser ut idag och vad regeringens nya förslag innebär har besvarats i kapitel tre och fyra och analysen fokuserar framförallt på den andra frågeställningen som rör skillnaden mellan tidigare gällande rätt och

det nya förslaget. *Ändrar förslaget balansen mellan personlig integritet och effektivitet?*

5.2 Balansen mellan integritet och effektivitet

Oftast är det kravet på att brott klaras upp och en effektiv brottsbekämpning som talar för användningen av hemliga tvångsmedel, medan det som talar mot är att användningen av hemliga tvångsmedel utgör en av samhällets mest ingripande åtgärder mot enskilda. Med det sagt finns det en intressekonflikt mellan personlig integritet och effektivitet som inte är okomplicerad, och som inte kan blundas för. Syftet med intresseavvägningen är att bedöma om en åtgärd utgör ett legitimt intrång i den personliga integriteten som kan anses försvarbart.

Vid avvägningen är behovet och effektiviteten två viktiga begrepp att titta på. Finns det ett behov av åtgärden och kan den förväntas bli effektiv? Enligt min uppfattning förutsätter behovet och effektiviteten varandra, då det inte kan finnas ett behov av en åtgärd som inte är effektiv. Det skulle inte medföra någon nytta utan bara ett intrång i den enskildes personliga integritet, som dessutom hade stridit mot de grundläggande principerna behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Effektiviteten av hemliga tvångsmedel innebär en möjlighet för brottsbekämpande myndigheter att inhämta information som kan vara betydelsefull vid en brottsutredning. Om så är fallet kan det innebära att det överväger intresset personlig integritet.

En av de brottsbekämpande myndigheternas primära uppgifter är att utreda och lagföra brottslighet och på så sätt skydda medborgarna i samhället. Den omfattning av ett lidande som brottslighet kan medföra kan synas väga tungt, och om hemliga tvångsmedel kan hjälpa till att skydda landet och dess medborgare från grov brottslighet och hot mot rikets säkerhet kan ett förhållandevis begränsat intrång i den personliga integriteten som hemlig avlyssning och övervakning skulle kunna innebära tyckas vara ett relativt lindrigt pris att betala. Samtidigt finns det en stor risk med att tillåta effektiva

metoder som gynnar brottsbekämpning av gängkriminalitet. Riskerar intrånget att bli för omfattande är det kanske inte värt att låta integriteten ge vika, och intrånget anses då inte försvarbart eller proportionerligt. Skyddet för enskilda individers personliga integritet har stor betydelse när det kommer till trygghet och välbefinnande, men också för möjligheten att föra kommunikation med andra utan att behöva tänka på om man avlyssnas eller övervakas.

Tidigare utredningar visar att den förändrade hotbilden mot rikets säkerhet och enskilda har medfört att begränsningar i den personliga integriteten anses vara mer befogade än tidigare. Behovet för brottsbekämpande myndigheter att kunna utreda allvarlig och svårutredd brottslighet är av stor betydelse, vilket också har medfört att tvångsmedelslagstiftningen har utvecklats och utökats med åren. Med det sagt innebär det inte att den personliga integriteten har glömts bort. Införandet av nya tvångsmedel och utvidgade möjligheter har ofta legitimerats genom att olika former av kontroll och tillsyn skapats för att skydda den personliga integriteten och rättssäkerheten. Det är så balansen mellan personlig integritet och effektivitet har bibehållits.

Det nya förslaget innebär ytterligare en utökning av tvångsmedelslagstiftningen och därmed också en risk för den personliga integriteten. Behovet som det flaggas för i förslaget är att stoppa gängkriminaliteten och den tystnadskultur som råder. Utifrån de källor som studerats anser en majoritet att gängkriminalitet och tystnadskultur är ett problem för brottsbekämpande myndigheters utredningsarbete, och att åtgärder behöver vidtas. Av den anledningen kan det tänkas att behovskriteriet är uppfyllt. Nyttan och effektivitet är som nämnts tidigare svårt att mäta när det kommer till tvångsmedel, samtidigt har brottskatalogen funnits i svensk lagstiftning i snart 70 år och varit effektiv i brottsbekämpande myndigheters arbete. Men för att avvägningen i detta förslag ska vara legitimt kommer det krävas en omfattande utredning om hur hemliga tvångsmedel och framför allt brottskatalogen har använts sedan den infördes i RB 2014. Jag

lämnar därmed den frågan vidare till den utredningen som ska redovisas i april 2022.

5.3 Rättssäkerheten

Om det finns en balans mellan berörda intressen, där behovet och effektiviteten är så pass stor att det anses legitimt att integritetsskyddet inskränks måste man sedan titta på om det kan anses rättssäkert.

Rättssäkerheten är i likhet med många andra begrepp inte helt okomplicerad. Inte minst syns det i debatten som togs upp under avsnittet 2.5, där två sidor tolkar begreppet olika. Den materiella rättssäkerheten som förespråkas av Larson, lägger fokus på att begreppet innebär en rättstrygghet som ska skydda enskilda individer från att råka ut för brottsliga handlingar, medan andra sidan som förespråkas av ett antal jurister menar att rättssäkerhet är förhållandet mellan individen och staten. Detta innebär att lagar och regler som myndigheter tillämpar ska vara så pass tydliga och förutsebara att det inte ska finnas någon risk för maktmissbruk.

Denna uppsats har utgått från den senare tolkningen, den så kallade formella rättssäkerheten. Precis som juristerna i debatten anser jag att den materiella rättssäkerheten sätter likhetstecken mellan rättssäkerhet och effektivitet, vilket inte är en självklarhet när det kommer till hemliga tvångsmedel. Lagstiftning och användning av hemliga tvångsmedel förutsätter att det går att ställa rättssäkerhet och effektivitet mot varandra. Ett hemligt tvångsmedel kan vara effektivt men behöver för det inte vara rättssäkert. Med det sagt behöver begreppen inte heller stå mot varandra, en åtgärd som anses vara effektiv kan också vara rättssäker, förutsatt att lagstiftningen är tydlig och förutsebar.

För att tvångsmedelslagstiftningen ska uppfylla kravet på rättssäkerhet har det införts en hel del rättssäkerhetsgarantier som säkerställer detta. I takt med att användningen av hemliga tvångsmedel har ökat har skyddet för den

personliga integriteten och rättssäkerheten också ökat, och det finns nu en hel del rättssäkerhetsgarantier som säkerställer att användningen av tvångsmedel ger så strakt skydd som möjligt. Några som kan nämnas är att användningen av hemliga tvångsmedel förutsätter en domstolsprövning, offentliga ombud ska beakta enskildas integritetsintresse samt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden som utövar tillsyn över tvångsmedelsanvändningen. Senast 2018 gjordes en utredning för att se över rättssäkerhetsgarantierna och tvångsmedelsanvändningen, som till största del visade sig vara rättssäker.

Att utöka möjligheterna för brottsbekämpande myndigheter att använda hemliga tvångsmedel i brottsutredande syfte som nu föreslås av regeringen behöver nödvändigtvis inte innebära en minskad rättssäkerhet. Rättssäkerheten handlar om hur regleringen är utformad. Är den tydlig och förutsebar innebär det också att rättssäkerhetskravet är uppfyllt.

5.4 Jämförelse av dagens brottskatalog och förslaget

Brottskatalogen infördes 1952, på grund av att lagstiftningen var otillfredsställande. Tillgången på bevis var bristfällig och det ansågs finnas ett behov av mer ingripande åtgärder. Vissa brott har med åren försvunnit och vissa har tillkommit, men till största delen är brottskatalogen densamma.

Brotten som ingick i 1952 års tvångsmedelslag och som inte nådde upp till RB:s krav om ett minimistraff på två års fängelse va sabotage, mordbrand (av mindre allvarligt slag), allmänfarlig ödeläggelse (av mindre allvarligt slag), kapning, sjö- och luftfartssabotage, flygplanssabotage, olovlig kårverksamhet, spioneri, obehörig befattning av med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift samt olovlig underrättelseverksamhet. När 2008 års utredningslag infördes tillkom nya brott, bland annat brott mot medborgerlig frihet, företagsspioneri samt brott mot finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall. Vid

implementeringen av bestämmelsen i RB togs olovlig kårverksamhet bort, resterande brott lämnades kvar.

1952 års tvångsmedelslag infördes med anledning av de spänningar som förelåg efter andra världskriget och behovet av att förbättra skyddet mot spioneri och annan brottslig verksamhet som hotade rikets inre och yttre säkerhet. När 2008 års utredningslag skulle införas ansågs det fortfarande föreligga ett hot mot det svenska samhället, men detta hot såg annorlunda ut än det tidigare. Det rörde sig nu istället om terrorism och gängkriminalitet som besatt ett högt säkerhetsmedvetande. Det var framför allt säkerhetstänkandet och utvecklingen av den moderna tekniken som underlättade brottsligheten och som motiverade en utvidgning av hemliga tvångsmedel. Liknande motivering gavs även när bestämmelserna sedermera skulle implementeras i RB. I detta skede försvann olovlig kårverksamhet som inte hade använts på flera år, och det ansågs inte finnas skäl att ha det kvar.

Förslaget som nu ligger på bordet innebär en utvidgning av brottskatalogen med fyra brott; mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak och utpressning. Det är brott som idag inte når upp till RB:s ställda krav om ett straffminimum på två års fängelse.

Resultatet av den jämförelse jag har gjort är att det är en ny typ av brottslighet som man nu vill införa i brottskatalogen. Min undersökning visar att de föreslagna brotten sticker ut från övriga brott som finns idag och har en annan innebörd. Dagens brottskatalog innehåller brott som riktar sig direkt mot en eller flera personer, medan de föreslagna brotten i många fall även besitter ett så kallat grundbrott. Mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak samt utpressning förstärker tystnadskulturen inom gängkriminaliteten genom att brottsoffer och vittnen tystas. Det är brott som idag är svåra att utreda, och en utökad möjlighet att kunna använda hemlig avlyssning och övervakning vid misstanke om dessa brott kan, dels innebära att myndigheterna bryter tystnadskulturen, dels att grundbrotten som skyddas av tystnadskulturen blir lättare att utreda och lagföra. För att förslaget ska vara motiverat enligt

regeringen krävs att tystnadskulturen dessutom är ett problem i samhället. Regeringens uppfattning om problematiken med gängkriminalitet och tystnadskultur har fått stöd från annat håll, bland annat från Brå:s rapporter, Polismyndigheten samt åklagare.

Av det som redovisats framgår det att det finns ett väldokumenterat behov av utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel i vissa situationer. Det rör sig huvudsakligen om fall då det inte finns någon möjlighet att på annat sätt skaffa motsvarande information som kan föra en brottsutredning framåt. Det handlar främst om tillfällena då någon blivit föremål för brotten mened, skyddande av brottsling, övergrepp i rättssak eller utpressning och då brottsbekämpande myndigheter inte får den information de behöver. Detta behov framförs inte bara av regeringen utan stöd ges även av olika myndigheter och jurister.

Det är inte möjligt att mer exakt bedöma hur ofta det kan bli aktuellt att använda hemliga tvångsmedel som avser dessa brott, hur effektivt det kommer vara eller vilken nytta det kommer generera. Men tittar man på tidigare reglering är hemliga tvångsmedel och brottskatalogen betydelsefulla verktyg för brottsutredande myndigheters arbete. Det är därför inte orimligt att ett sådant införande kommer vara av betydelse.

5.5 Sammanfattande slutsatser

Uppsatsen behandlar hemliga tvångsmedel, som innebär åtgärder för att underlätta och effektivisera brottsutredningar. Frågor och funderingar dyker upp när diskussioner på området förs, dessa måste analyseras dels utifrån personlig integritet kontra effektivitet, dels utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Det huvudsakliga målet med uppsatsen är att undersöka vilka förändringar förslaget skulle innebära samt om förslaget skulle innebära att balansen mellan integritet och effektivitet ändras.

Utifrån det som har presenterats i uppsatsen är användningen av hemliga tvångsmedel onekligen av stor betydelse för de brottsbekämpande myndigheterna. Med hjälp av hemliga tvångsmedel kan information inhämtas och därmed vara av avgörande betydelse vid en brottsutredning. Regeringens förslag innebär större möjligheter att få information från vittnen och brottsoffer som är betydelsefull och nödvändig för utredning och lagföring av brott. Men med fördelar följer dock även risker och utmaningar som är viktiga att ha i åtanke. Utvidgningar på tvångsmedelsområdet innebär en rädsla att ändringarna inte kommer ge den effekt man eftersträvar utan ett oönskat intrång i den personliga integriteten. Samtidigt är det viktigt att nämna att inte vem som helst kan bli föremål för avlyssning eller övervakning, utan det krävs att en person är skäligen misstänkt för ett brott och att tvångsmedlet är av synnerlig vikt för utredningen.

Problematiken med att gärningspersoner, brottsoffer eller vittnen inte alltid vågar berätta vad de sett eller varit med om innebär att gängkriminaliteten skyddas bakom den lagstiftning vi har idag eftersom hemliga tvångsmedel inte kan användas på vissa brott. Att använda hemliga tvångsmedel för att få värdefull information skulle kunna leda till att tystnadskulturen bryts. Ett införande av förslaget handlar inte om att negligera individers personliga integritet, utan om att öka möjligheten att lagföra brottslingar som idag hotar och tystar vittnen och brottsoffer och därmed undkommer straff.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns en intressekonflikt mellan personlig integritet och effektivitet, som alltid funnits och förmodligen alltid kommer finnas. Det är en viktig diskussion och en viktig avvägning som alltid ska göras, men samtidigt måste brottsbekämpande myndigheter få använda hemliga tvångsmedel för att kunna hålla jämn takt med den ökade brottsligheten och dess tekniska utveckling, samt de gängkriminellas ökade medvetenhet.

Slutsatsen av detta är att utifrån uppsatsens utgångspunkter är regeringens förslag rimligt. Det finns ett behov av hemliga tvångsmedel för brott som inte

har ett straffminimum på två års fängelse och ingår i brottskatalogen. Förslaget behöver nödvändigtvis inte ändra balansen mellan personlig integritet och effektivitet så länge lagar och regler som myndigheterna tillämpar är så pass tydliga och förutsebara att det inte föreligger risk för maktmissbruk. En åtgärd som anses vara effektiv kan också vara rättssäker, och kan med hjälp av rättssäkerhetsgarantierna säkerställa att balansen mellan personlig integritet och effektivitet bibehålls.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Utredningsbetänkanden

SOU 1984:54 *Tvångsmedel - anonymitet - integritet*

SOU 1998:46 *Om buggning och andra hemliga tvångsmedel*

SOU 2007:22 del 1 *Skyddet för den personliga integriteten – kartläggning och analys*

SU 2007:22 del 2 *Skyddet för den personliga integriteten – kartläggning och analys*

SOU 2012:44 *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott*

SOU 2016:7 *Integritet och straffskydd*

SOU 2016:41 *Hur står det till med den personliga integriteten? – En kartläggning av Integritetskommittén*

SOU 2017:89 *Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet*

SOU 2018:61 *Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel*

Propositioner

Prop. 1942:5 *Kungl. Maj:ts proposition nr 5*

Prop. 1952:22 *Med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål*

Prop. 1975/76:202 *Med förslag till nya regler om telefonavlyssning vid förundersökning m.m.*

Prop. 1984/85:32 *om riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet m.m.*

Prop. 1988/89:124 *Om vissa tvångsmedelsfrågor*

Prop. 1990:51

Prop. 1993/94:14 *Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag*

Prop. 1994/95:33 *Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag*

Prop. 2002/03:74 *Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering*

Prop. 2005/06:173 *Översyn av personuppgiftslagen*

Prop. 2007/08:163 *Åtgärder för att utreda visa samhällsfarliga brott, m.m.*

Prop. 2009/10:80 *Reformerad grundlag*

Prop. 2013/14:237 *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott*

Prop. 2019/20:64 *Hemlig dataavläsning*

Utskottsbetänkanden

Bet. 2017/18:JuU10 *Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2016*

Övrigt riksdagstryck

Dir. 2014:65 *Den personliga integriteten*

Dir. 2019:85 *En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring*

Dir. 2020:104 *Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel*

Ds. 1994:51 *Skyddet för enskilda personers privatliv*

Mot. 2016/17:396 *Hemliga tvångsmedel*

RIR 2016:2 *Tillsyn över brottsbekämpande myndigheter – En granskning av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*

Rskr. 2019/20:170

Skr. 2020/21:59 *Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2019*

Elektroniska källor

Brottförebyggande rådet, Tystnadskultur – en studie om tystnad mot rättsväsendet, Brå:s Rapport 2019:10.

<https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ea8578/1614334364279/2019_10_Tystnadskulturer.pdf>, hämtad: 25 mars 2021.

[cit. Brå:s rapport om tystnadskultur (2019)]

Brottförebyggande rådet, Skjutningar i kriminella miljöer – en intervjustudie, Brå:s Rapport 2019:3.

<https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e355e/1615394906322/2019_3_Skjutningar_i_kriminella_miljoer.pdf>, hämtad: 20 april 2021.

[cit. Brå:s rapport om skjutningar i kriminella miljöer (2019)]

Brottförebyggande rådet, Kriminella nätverk och grupperingar – polisens bild av maktstrukturer och marknader, Brå:s Rapport 2016:12.

<https://www.bra.se/download/18.3c6dfe1e15691e1603e1b5ca/1471871016717/2016_12_Kriminella_natverk_och_grupperingar.pdf>, hämtad: 20 april 2021.

[cit. Brå:s rapport om kriminella nätverk och grupperingar (2016)]

Dagens Juridik, Välkommen till vårt lag, åklagare Larson, Dagens Juridik Debatt, 6 maj 2021, <<https://www.dagensjuridik.se/debatt/replik-valkommen-till-vart-lag-aklagare-larson/>>, hämtad: 15 maj 2021.

[cit. Dagens juridik (2021)]

Ehrenkrona, Carl Henrik, *Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*, art. 8, Karnov, (JUNO).

[cit. Ehrenkrona, Europakonventionen, art. 8, Karnov, (JUNO)]

Justitiedepartementet, Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, Pressmeddelande, 16 oktober 2020,

<<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/10/utokade-mojligheter-att-anvanda-hemliga-tvangsmedel/>>, hämtad: 15 februari 2021.

[cit. Justitiedepartementet (2020)]

Justitiedepartementet, Ett år med 34-punktsprogrammet – arbetet mot gängkriminaliteten pågår för fullt, Regeringskansliet, 30 september 2020.

<<https://www.regeringen.se/artiklar/2020/09/ett-ar-med-34-punktsprogrammet---arbetet-mot-gangkriminaliteten-pagar-for-fullt/>>, hämtad: 12 april 2021.

[cit. Justitiedepartementet, ett år med 34-punktsprogrammet (2020)]

Kvartoft, Camilla, ”Veckans brott – tystnadskultur”, SVT Play, 2 mars 2021
<<https://www.svtplay.se/video/30331238/veckans-brott/veckans-brott-tystnadskultur>>, hämtad: 1 april 2021.

[cit. Kvartoft (2021)]

Larson, Daniel, Rättssäkerhet och de olika kriminalpolitiska lagen, Dagens Juridik Debatt, 4 maj 2021, <<https://www.dagensjuridik.se/debatt/debatt-rattssakerhet-och-de-olika-kriminalpolitiska-lagen/>>, hämtad: 16 maj 2021.

[cit. Larson (2021)]

Lindberg, Gunnel, *Rättegångsbalk (1942:740)*, 27 kap. 18 §, Lexino 2020-12-01, (JUNO).

[cit. Lindberg, Rättegångsbalk, 27 kap. 18 § RB, Lexino 2020-12-01, (JUNO)]

Lundh, Petra, Kampen mot grov organiserad brottslighet, Advokaten – tidskrift för Sveriges advokatsamfund, Nr 9 2019 Årgång 85,

<<https://www.advokaten.se/Tidningsnummer/2019/nr-9-2019-argang-85/fler-verktyg-behovs/>>, hämtad: 10 maj 2021.

[cit. Lundh (2019)]

NE, Integritet, Nationalencyklopedin,

<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritet>>, hämtad: 28 mars 2021.

[cit. NE (integritet)]

NE, Effektiv, Nationalencyklopedin,

<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/effektiv>>, hämtad: 14 maj 2021.

[cit. NE (effektiv)]

Polismyndigheten, Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm, Polisregion Stockholm, Underrättelseenheten, september 2019,

<https://polisen.se/siteassets/dokument/organiserad_brottslighet/stockholm/kriminella-natverk-inom-den-organiserade-brottsligheten-i-polisregion-st....pdf>, hämtad: 2 maj 2021.

[cit. Polismyndigheten (2019)]

Polismyndigheten, Myndighetsgemensam lägesbild – om organiserad brottslighet, Stockholm, 27 september 2019, <https://polisen.se/siteassets/dokument/organiserad_brottslighet/myndighetsgemensam-lagesbild-om-organiserad-brottslighet-2019.pdf>, hämtad: 19 maj 2021.
[cit. Myndighetsgemensam lägesbild (2019)]

Polisen, 125 fängelseår utdömda i Stockholmspolisens utredningar kopplade till Encrochat, Polisen Stockholms län, 24 februari 2021, <<https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2021/februari/125-fangelsear-utdomda-i-stockholmspolisens-utredningar-kopplade-till-encrochat/>>, hämtad: 12 april 2021.
[cit. Polisen (2021)]

Polisen, Myndighetsgemensam satsning mot organiserad brottslighet, <<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/myndighetsgemensam-satsning-mot-organiserad-brottslighet/>>, hämtad: 19 maj 2021.
[cit. Satsning mot organiserad brottslighet (2021)]

Regeringskansliet, 34-punktsprogrammet: regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten, 3 december 2020, <<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-tryggare-sverige/34-punktsprogrammet-regeringens-atgarder-mot-gangkriminaliteten/#pafoljder>>, hämtad: 12 april 2021.
[cit. Regeringens 34-punktsprogram (2020)]

Svenska Akademiens ordlista, Integritet, 2015, <<https://svenska.se/saol/?id=1292471&pz=7>>, hämtad: 14 maj 2021.
[cit. Svenska Akademiens ordlista (integritet)]

Åklagarmyndigheten, Framställning om ändringar i lagstiftningen om hemliga tvångsmedel i 27 kap. rättegångsbalken, Justitiedepartementet, Åklagarenheten, 28 oktober 2019, Ju2019/03572/Å, <<https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/ovriga-dokument/lagstiftningsutveckling---hemliga-tvangsmedel.pdf>>, hämtad: 19 maj 2021.
[cit. Åklagarmyndigheten (2019)]

Litteratur

Ekelöf, Per Olof, Andersson Simon, Bellander Henrik, m.fl., *Rättegång III - tredje häftet*, Åttonde upplagan, Norstedts juridik, 2018.

[cit. Ekelöf (2018)]

Frändberg, Åke, Om rättssäkerhet, *Juridisk tidskrift*, nr 2 2000/01, s. 274–275.

[cit. Frändberg (2000/01)]

Greenstein, Stanley (red.), *Vem reglerar informationssamhället?* Första upplagan, Jure Förlag, 2010.

[cit. Greenstein (2010)]

Heckscher, Sten och Löfgren, David, *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott*, SvJT 2012, s. 585–586

<<https://svjt.se/svjt/2012/576>>, hämtad: 10 april 2021.

[cit. Heckscher och Löfgren (2012)]

Kleineman, Jan, *Juridisk metodlära*, Andra upplagan, Studentlitteratur AB, 2018.

[cit. Kleineman (2018)]

Lindberg, Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel — några utvecklingslinjer*, SvJT 2007, s. 52–53

<<https://svjt.se/svjt/2007/50>>, hämtad: 7 maj 2021.

[cit. Lindberg (2007)]

Lindberg Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?* Tredje upplagan, Karnov group, 2013

[cit. Lindberg (2013)]

Lindberg Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?* Fjärde upplagan, Karnov group, 2018

[cit. Lindberg (2018)]

Peczenik, Aleksander, *Juridikens teori och metod*, Första upplagan, Norstedts Juridik, 1995.

[cit. Peczenik (1995:1)]

Peczenik, Aleksander (elektronisk resurs), *Juridisk argumentation – en lärobok i allmän rättslära*, Upplaga 1:2, Norstedts Juridik, 1995.

[cit. Peczenik (1995:2)]

Ramberg, Anne, *Tvångsmedel, rättssäkerhet och integritet – går det att förena?* SvJT 2007, s. 167–170

<<https://svjt.se/svjt/2007/154>>, hämtad: 12 april 2021.

[cit. Ramberg (2007)]

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod, argumentation*, Fjärde upplagan, Norstedts juridik, 2018.

[cit. Sandgren (2018)]

Ulväng, Magnus, *Brottsbekämpning, rättssäkerhet och integritet – vad är det som har hänt och vad skall vi göra?* SvJT 2007, s. 9

<<https://svjt.se/svjt/2007/1>>, hämtad: 14 maj 2021.

[cit. Ulväng (2007)]

Westerlund, Gösta, *Straffprocessuella tvångsmedel*, Sjätte upplagan, Bruuns bokförlag, 2018.

[cit. Westerlund (2018)]

Zila, Josef, *Om rättssäkerhet*, SvJT 1990, s. 284

<<https://svjt.se/svjt/1990/284>>, hämtad: 24 april 2021.

[cit. Zila (1990)]

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Klass and others v. Germany, no. 5029/71, ECHR 1978.

[cit. Klass and others v. Germany, no. 5029/71, ECHR 1978]

